

at Cold
w huid
zacht
U dit
elt U
dan-
net-
m

K
KATHOLIEKE
ILLUSTRATIE

87^E JAARG. - 20 FEBR. 1953 - N^O 8
ABONNEMENTSPRIJS 30 CT. LOSSE NUMMERS 35 CT
VERSCHIJNT WEKELIJKS VOOR BELGIË 5 FRANK

VOGELEN DES HEMELS
ZIE DE REPORTAGE OP BLZ. 282-285

UITGEBREID NUMMER (48 BLADZIJDEN), VOORNAMELIJK GEWIJD AAN

RAMP EN REDDING

Een groot Amerikaans vrachtliegtuig, even tevoren geland, wordt weer snel geladen met nieuwe voorraden.

Vogelen des hemels

Notities
over de luchtbrug
naar de
noodgebieden
met
reportage-
tekeningen
van

Frans
Lammers

Een toestel, met rubberlaarzen en zandzakken aan boord, krijgt aanwijzingen bij de start.

Toen de profeet Elias had moeten vluchten en zich in een onbewoonde wildernis een schuilplaats had gezocht, vlogen er vogels aan, die hem voedsel brachten....

Aan deze episode uit het Oude Testament dachten wij onwillekeurig, toen we op het vliegveld Valkenburg bij Katwijk stonden. We waren nog altijd onder de indruk van hetgeen we de afgelopen dagen in de noodgebieden hadden gezien of van anderen daarover hadden gehoord. Mensen, die ons naar onze belevenissen hadden gevraagd, hadden wij nauwelijks kunnen vertellen, wat we hadden meegemaakt. Het zijn ervaringen geweest, die we wel nimmer zullen vergeten en die we nooit in al hun verschrikkingen zullen kunnen weergeven, al was het alléén maar, omdat er eenvoudig geen woorden te vinden zijn, welke de tragiek van velen der slachtoffers ook maar bij benadering kunnen beschrijven.

„Het was verschrikkelijk,” vertelden vluchtelingen ons en dan zwegden zij als zochten zij naar een uitdrukking, die beter kon uitbeelden,

hoe wanhopig erg het was geweest. „Het was verschrikkelijk,” zeiden ze weer. En dan verhaalden ze wat ze hadden meegemaakt. „We zaten twee dagen en twee nachten lang op zolder, terwijl het water tegen de muren van het huis klotste.” Het was of ieder woord een nieuwe betekenis kreeg. We weten allen wat „nacht” is, het donker, dat 's avonds invalt en 's morgens optrekt, maar dat woord kan ook betekenen: twaalf, dertien uur van angstig afwachten in een ondoordringbare duisternis, waarin iedere minuut een uur lijkt te duren en elk uur weer een lange nacht wordt.... „Water,” dat is de rivier, die onder het zonlicht glinstert, of de straal zilver, die uit een fontein opspuit, maar ook de bruine, veraderlijke golf, die dreunend tegen een huis slaat. En dat huis zelf is niet meer dan een wankel schuilplaats, waarvan de muren zo dun lijken en broos; een laatste toevlucht, die men tenslotte nog node in de steek laat, wanneer de redders gekomen zijn. Je kijkt nog eens achterom, terwijl je in het schip wegvaart, en ziet de stapel stenen en dakpannen

weerloos in het water uiteenvallen.....

We waren blij, toen we opdracht kregen naar het vliegveld Valkenburg te gaan, waar zich de „oprit” bevond van een der luchtbruggen naar de noodgebieden. In het geteisterde land zelf hadden we gezien, hoe er met man en macht hulp werd geboden, ook uit de lucht. Maar de nood en ellende waren zo groot, dat al die hulp niet méér leek dan een noodverband om een afgrijselijke wonde.

Op Valkenburg konden we iets van de ellende vergeten, omdat hier alles was geconcentreerd op de hulpverlening. Hier heerste geen nood of rampspoed, alleen maar haast om de slachtoffers zo snel en zo veel mogelijk te hulp te snellen. Ondanks alle bedrijvige drukte en het geraas van de vele vliegtuigmotoren leek het er vredig.... En toch.... We waren nog maar kort op het vliegveld, of er kwam een militair naar ons toe. Hij had al dagenlang meegewerkt om de vliegtuigen te laden, vertelde hij. Zo gauw hij merkte, dat wij journalisten waren, vroeg hij gretig, of wij zelf in de noodgebieden waren geweest. We bevestigden dat en hij informeerde aarzelend naar de plaats, vanwaar hij afkomstig was. De stad was ernstig getroffen en er waren veel slachtoffers gevallen. Dat wist hij al, antwoordde hij. „Maar bent u er ook geweest?”

„Ja,” knikten wij.
Hij zweeg even, durfde niet verder vragen.
„Ik heb nog niks van thuis gehoord,” zei hij.
„Maar dat kan ook nog moeilijk, hè?”
„De post kan er misschien niet zo vlot komen.”
Weer wachtte hij even. Dan vroeg hij bijna driftig, of wij een bepaalde straat hadden gezien.
„Die mankeerde niets,” konden wij hem geruststellen.

„Ook het huis op de hoek niet?”
„Nee, de mensen daar hebben helemaal geen last van het water gehad.” Wij konden dat zo stellig zeggen, omdat wij bij dat huis een tijdje naar het reddingswerk hadden staan kijken en met de bewoners hadden gepraat.

„Echt niet?”
„Nee. Alles was daar in orde.”
Hij keek ons aan. Heel zijn vermoeide gezicht begon te lachen.

„Man!” riep hij uit en hij gaf ons een klap op de schouder. „Man!” Meer niet.

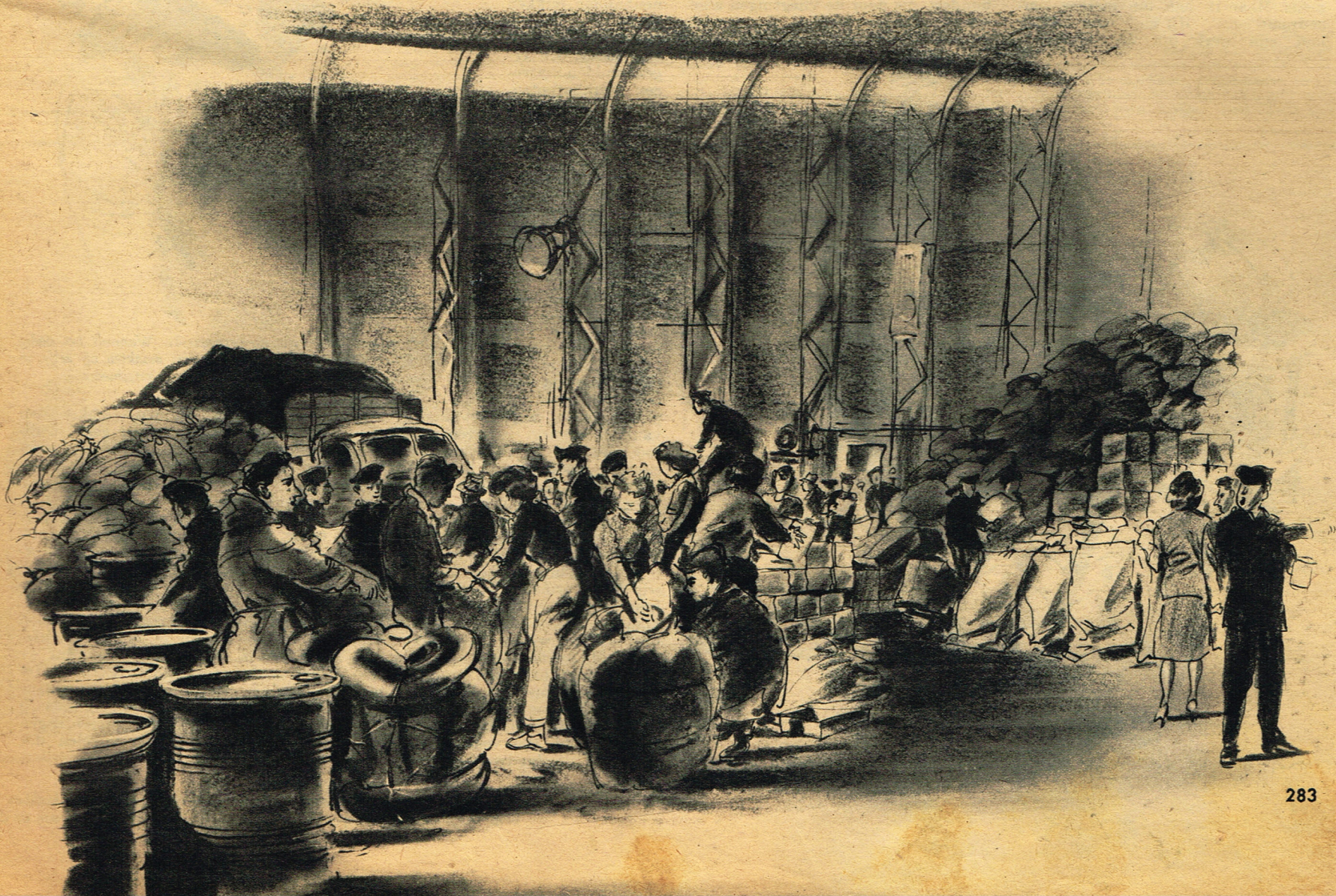
Hij pakte een zak, gevuld met rubberlaarzen, op en slingerde die in de auto, welke klaarstond om naar een van de vliegtuigen te rijden.

„Jan,” schreeuwde hij naar een matroos, „thuis is alles O.K.!”
„Wat heb ik al die dagen in angst gezeten,” kwam hij me later vertellen. „Ik ben een paar keer meegevlagen om zandzakken te droppen. Dat is verschrikkelijk zwaar werk. Maar dat geeft niet. Je hoeft dan niet te kijken naar al die narigheid beneden je. Ergens konden we de zandzakken alleen maar droppen op de kadavers van verdronken koeien. Het was het enige droge plekje.... We

Een burgemeester verzocht per radio dringend om voedsel voor de inwoners van zijn door het water omringd dorp. Goed een uur later kwamen de vliegtuigen reeds over en dropten zakken met brood en blikken drinkwater. De eerste nood kon gelenigd worden.

De hangar op het vliegveld Valkenburg, waar burgers en militairen de tienduizenden zakken en pakken, die boven de noodgebieden omlaaggeworpen zouden worden, gereedmaakten.

Rubberboten, de redding voor mensen, die nog op zolders en daken van hun huizen zaten en moeilijk te bereiken waren. Zij kwamen in veiligheid, dank zij de vliegtuigen, die de boten hadden aangevoerd.

vlogen nooit over mijn geboorteplaats. Ik kon dus niet zien, hoe het daar was. Ik had alleen maar gehoord, dat het er erg moest zijn . . . . Gistermorgen ben ik ook weer meegeweest. Ik zag op een gegeven ogenblik iets tegen een dijk aanspoelen. Het was, geloof ik, een mens. Maar ik heb me meteen omgedraaid . . . .” Hij ging weer verder met zijn werk om de duizenden,

die in nood verkeerden, hulp te bieden.

We liepen een enorme hangar door. Auto's met nieuwe voorraden reden achter elkaar naar binnen. Door vele tientallen mensen, meisjes en verkeners, burgers en militairen, werden de goederen gesorteerd en verpakt tot bundels, die door de vliegtuigen afgevoerd zouden worden. Er stonden duizenden zakken, gevuld met brood,

laarzen, lege zandzakken en wat al niet meer. Hoge stapels babyvoedsel, houders met levensmiddelen, een enorme massa binnenbanden, blikken water stonden en lagen in de reusachtige loods. En ergens vulden matrozen rubberboten, waarom dringend door een burgemeester was gevraagd.

Toen we wat later weer op het vliegveld stonden, zagen we de rubberboten terug. Ze werden ingeladen in een Packet, een groot Amerikaans vrachtvliegtuig met twee staarten, dat in één keer vierentwintigduizend kilo lading kan vervoeren. Het was een plomp toestel, maar het was de trots van Valkenburg. Er waren zes van die toestellen en zij hadden reeds een enorme hoeveelheid goederen vervoerd. De open ruimte achter in het vliegtuig, zo breed, dat er een tank binnenrijden kan, werd niet gesloten, toen het toestel vertrok. Er werd alleen een dik touw voor de uitvalspoort gespannen. Daarachter zagen wij de Amerikanen staan. Naar deskundigen ons vertelden, waren die mannen ongelofelijk handig in het droppen. Zij wisten de goederen precies op de juiste plaats te werpen. De Nederlanders hadden daar in het begin nogal moeite mee, omdat zij nog geen ervaring hadden.

Er stonden tientallen toestellen op het vliegveld. Men wist ons te vertellen, dat er die dag tweehonderdtwintig

De piloten sloegen geen acht op vermoeienis. Wanneer het nodig was, bleven zij onafgebroken in de weer en maakten zij zelfs bij nacht hachelijke vluchten over de noodgebieden.

voedsel meer hadden, zieken en gewonden, voor wie er geen medicamenten waren. Maar als de vogelen des hemels kwamen de vliegtuigen aan en wierpen hun goede gaven omlaag.

Ineens waanden we ons acht jaar terug, toen we zelf hongerig en uitgeput stonden te wachten op de vliegtuigen, die eten brachten. Hoe blij waren we niet geweest, toen we de pakketten uit de toestellen zagen vallen. We hadden nog geen stukje brood in onze handen en de honger was niet verdwenen, maar we wisten, dat we niet in de steek gelaten werden. Het moet de mensen, die nog uitzagen naar redding, goed gedaan hebben, toen zij steeds weer nieuwe vliegtuigen zagen overtrekken — als de vogelen des hemels . . . .

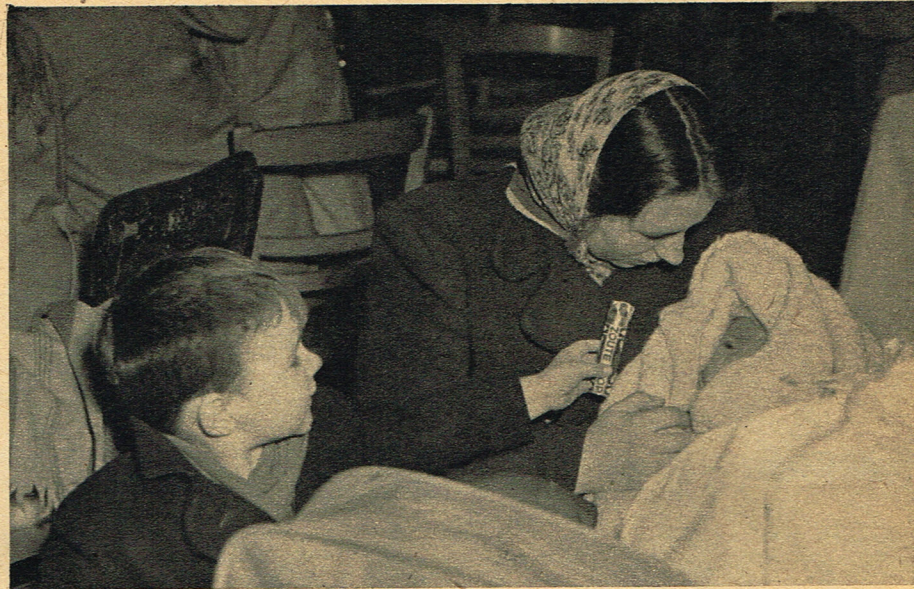

Houders en kisten met geneesmiddelen, gereed om per vliegtuig vervoerd te worden.

Er zijn stapels babykieren aangevoerd en de kleintjes, die in doorweekte kieren zijn aangekomen, krijgen droog en warm ondergoed aan. Deze stevige boy zal, naar zijn gezicht te oordelen, geen kwade gevolgen ondervinden van wat hij allemaal heeft meegemaakt zonder er iets van te begrijpen.

„Er is snoep gekomen; we delen snoepjes uit aan de wachtende kinderen.” Deze kleine jongen is blij met een rol zoute drop en laat ze verheugd zien aan zijn zusje, die warm ingepakt in de armen van moeder wordt gekoesterd. Na de angstige vlucht zijn zij hier weer op verhaal gekomen.

honderd ergens anders; in een gesticht voor ouden van dagen vroegen ze luiers, omdat er zoveel zuigelingen waren aangekomen.

Een electrotechnicus bouwde in een kamertje een zend- en ontvanginstallatie; de P.T.T. vergrootte het aantal telefoonaansluitingen, omdat onze telefoon voortdurend in gebruik was: aanbiedingen uit alle streken van Nederland, aanvragen uit alle hoeken, vragen om inlichtingen.

Toen het middag werd, leek het alsof we al weken niets anders hadden gedaan dan kieren ontvangen, kieren sorteren, oude kieren, nieuwe kieren, propere kieren, vieze kieren, dure kieren, goedkope kieren, kieren voor mannen, voor vrouwen, voor jongens, voor meisjes, voor kleuters, voor zuigelingen. In de tekenzaal zat een dominee op de grond en sorteerte met bittere ernst babygoed, onze moderator zocht naar luiers, een achtenswaardig civiel-ingenieur telde geld: bankjes, zilverbonden, kwartjes, stuivers, dubbeltjes, centen, een bevallige freule sorteerte werkschoenen.

In de cantine brouwde men koffie, stromen, sloten koffie. Aan een tafel

smeerden ze boterhammen bij dozijnen; de „meneer van het voer” telefeondeerde links en rechts om belegsels voor die stapels.

En allengs begon een nieuwe stroom bezoekers te vloeien: de stroom der ellende. Er kwamen er tien en iedereen wilde die tien helpen. Maar die tien werden er honderd, de honderd werden er honderden. Ze stonden eerst in de vestibule, toen in de gang naar de machinekamer. De file groeide, groeide, door de machinekamer, door het ketelhuis, totdat de achterste wachtenden op het voorterrein moesten staan, omdat ook het ketelhuis vol was. Vakmensen lieten hun textielzaken in de steek en kwamen helpen; wat wisten wij ook van hun moeilijke en veelomvattende vak?

Er komt een moeder met zeven kinderen; de vader is verdronken, gisteren, toen hij nog wou proberen iets van het vee te redden. Moeder heeft een nachtpon en een mantel aan; de kinderen zijn er al niet beter aan toe.

Een man met een kunstbeen vertelt me, dat hij niet meer staan kan. Hij staat en loopt nu al veertien uur: eerst om te helpen, toen om te vluchten, nu om te wachten; hij kan niet meer, de stomp van het afgezette been, overblijfsel van een vroegere nood, is wond.

Een heel oud echtpaar strompelt binnen; ze willen wel hulp, maar eerst moeten anderen geholpen worden —

DE NAAKTEN KLEDEN

Die rampzalige Zondag had ik geluisterd naar de steeds droeviger wordende nieuwsberichten over de watersnood in ons land.

Maar Maandag ging ik, als elke week, naar Breda, waar ik tracht de leerlingen van de M.T.S. enige kennis van scheikunde bij te brengen.

Aan het station klom ik op mijn fiets, reed naar het Brabantpark en zag al vanuit de verte, dat het grote voorterrein der school vol stond met auto's; door het hek naar binnen fietsen was, om het zacht te zeggen, nogal moeilijk, omdat die auto's, met grote spandoeken „Hulpactie”, als het ware in een gesloten file naar buiten reden om de goedereninzameling te beginnen.

Vijf minuten later stond ik op de zolder der school en schilderde spandoeken, want het leek haast of alle auto's van Breda goederen wilden gaan inzamelen. Nu ja, het was natuurlijk prachtig, maar zoveel auto's vonden wij, die in het gebouw achterbleven, wel een beetje overdreven.

Doeh om half tien al begonnen de auto's terug te komen; armen vol kieren werden door de opgewonden verzamelaars naar binnen gedragen en in de grote hal op de vloer geworpen. Om kwart voor tien had ik wel in de gaten dat er een chaos dreigde. We begonnen maar langs de wand borden

neer te zetten met opschriften als: „mannenbroeken”, „vrouwenondergoed”, „kleuterkieren” enzovoort, want er waren tientallen vrouwen en meisjes gearriveerd, die de buit gingen sorteren.

Ze sorteerden enorm vlug, maar de aanvoer was nog sneller. De twee sorteertafels werden er acht, tien; de leslokalen op de bovenverdieping, de grote tekenzalen, alles werd sorteerlokaal. Mijn practicumlokaal, toonbeeld van orde, werd van instrumenten ontdaan en de tafels werden bedekt met baby-goed, met vierkante meters babytruitjes en tonnen hemdjes. Mijn leslokaal werd magazijn van levensmiddelen; de fractionneerkolven in de kasten werden vervangen door havermost, de erlenmeiers door kindermeel, de gaspipetten door leverpastei.

Uit Enschede, uit Heerlen, uit allerlei plaatsen voerden de vrachtauto's kieren, voedsel, medicamenten aan. Een Belgische chauffeur verscheen met onnoemelijke hoeveelheden conserven, pleisters, zalf en kieren. Met aandoenlijke zorg stelde hij me een kistje ter hand: dat waren de sigaren, die hij zo voor en na kreeg voor zijn goede diensten en die hij placht op te sparen voor feestelijke gelegenheden.

En ondertussen kwamen de aanvragen: kieren voor honderd geëvacueerden in Geertruidenberg; voor drie-

De grote aanvoer van kledingstukken van allerlei aard dreigde soms op een chaos uit te lopen, maar tientallen vrouwen en meisjes gingen vlug aan het sorteren. Zo ging het in alle aanvoercentra en ook zusters hielpen mede om de voorziening der slachtoffers met nieuwe kleding vlot te laten verlopen.

Broertje is blij met zijn fijne nieuwe jekker! Onder de goede zorgen van de verpleegster en de twee vriendelijke militairen voelt hij zich weer op zijn gemak. Een kleine wonde aan zijn handje wordt liefdevol verbonden.

die nuttig kunnen zijn, zeggen ze.

Een Ambonees gezin is voor de tweede keer alles kwijt en de man schudt zijn donkere hoofd, omdat er wéér alles is wat hij nodig heeft.

En ondertussen lopen de helpsters in en uit. Zijn er nog washandjes? Kunt u me aan handdoeken helpen? Is er al zeep? Kunt u niet aan kammen komen? Dit jongetje heeft een ongelukkig voetje; hoe moet dat met zijn schoeisel? Deze meneer is zijn bril kwijt, hij is erg bijziende: hoemoet dat?

Gepakt en gezakt gaan de geholpenen weer naar hun verblijf. Maar buiten de poort wachten de auto's. Laad je boel maar in, moeder, dan breng ik je weg. Heeft u nog een bed gekregen? Goed, dan gaat u maar naar die bestelwagens. De chauffeurs zitten in lokaal drie te wachten op hun vrachtje. Even dekens halen uit Tilburg? Komt voor elkaar! Wat is dat met die zending, die aan het station staat? Vier vrachtauto's er heen? Ze zijn al weg!

Er is snoep gekomen; we delen snoepjes uit aan de wachtende kinderen. Zendingen snoep gaan weg naar de ontvangsteentra: tweehonderd in dat gebouw, tachtig daar, twintig in die inrichting; we zijn in Brabant, denkt u daar goed aan, en het Brabantse volk is kinderrijk.

Het Brabantse volk is ook moedig. De man, die zes uur in het water heeft

„Toen het middag werd, leek het alsof we al wekenlang niets anders hadden gedaan dan kleren ontvangen: kleren voor mannen, voor vrouwen, voor jongens, voor meisjes, voor kleuters, voor zuigelingen....”

gezet, vraagt het eerst om lieslaarzen; dan kan hij gaan helpen. Een boerin wil wel een mantel hebben, maar kan ze er niet voor werken? Voor niks? Dat gaat toch niet, ik ben niet arm! God alleen weet hoe arm ze is, wat er nog over is van haar boerderij, van haar pronte spullen, van haar forse vee-stapel.

Niemand heeft tijd om moe te worden. Als ergens even de drukte luwt, ontdekken de helpers en helpsters opeens, dat ze honger hebben, en niet zo zuinig. Maar als ze aarzelen en niet direct een boterham gaan eten in de cantine, golft er weer drukte

aan, en ze blijven werken, te druk in de weer om de honger te voelen.

Het wordt elf uur; nog zijn er dekens te kort. Vooruit, probeer het nog maar eens in Den Bosch. Om twaalf uur zegt de telefoon, dat er een zending onderweg is uit Huissen, Gelderland; kan tegen twee uur verwacht worden. Enschede belt op om te zeggen, dat de lange mannenonderbroeken er zijn. Ze gaan nu weg. Of er om vijf uur nog iemand is om ze te lossen? Natuurlijk, rij maar aan. Om half een zijn de laatste slachtoffers van die dag geholpen en zo langzamerhand kunnen we een beetje orde gaan scheppen, ditmaal niet in de chaos, maar in de wanorde, die, naar ik aanneem, ook in een warenhuis na een drukke dag zal heersen. Daar zal het wel minder zijn, omdat de verkoopsters meer ervaring hebben. Maar als een advocatenvrouw bij de kousenafdeling staat, een analyste mannenbroeken uitgeeft en een werktuigkundig ingenieur damesschoenen veil heeft, dan kun je wonderlijke vergissingen verwachten.

Maar ons warenhuis floreert. Er hangen nu gasbuizen aan ijzerdraad van de balustrade; daarop hangen de kleren op echte knaapjes. In het midden staan de tafels met kleingoed; het beeld van een ontzettend drukke opruiming zou compleet zijn, als de prijsbordjes niet ontbraken. Maar hier wordt niets betaald. Die bontmantel,

die nog zo goed als nieuw is, wordt morgen gratis aan een of andere noodlijdende gegeven. Maar die heeft hem al betaald — met angst, kou, nattigheid, honger, ellende.

Eindelijk, om drie uur in de nacht, als we de jassen al aan hebben om een beetje te gaan slapen, komt een juichkreet uit de telefoonkamer: er is zeep gekomen, veel zeep. Die moet gelost worden. Kan ze nog in uw leslokaal, meneer? Ach, in mijn keurige leslokaal doet een kist zeep meer of minder geen scha. Zet ze maar neer.

Maar de volgende morgen is de zeep zo goed als op. De noodziekenhuizen in de omtrek hebben allemaal om zeep gevraagd en om washandjes en om handdoeken. En de telefonische jacht op de ontbrekende artikelen kan weer beginnen.

Natuurlijk zijn er mensen, die het belangrijker vinden, dat we twee fouten maken dan dat we achtennegentig mensen vooruithelpen. En daarom worden de geruchten over overheidsbemoeiing, over richtlijnen en voorschriften steeds sterker. Alleen met een bewijsje zus en een papertje zo mag geholpen worden. En dan staat opeens die pastoor voor me, die me een trouwboekje voorhoudt, het trouwboekje van een gezin, dat hij in zijn pastorie heeft opgenomen: vader, moeder (beiden ziek van ellende), vijf jongens, drie meisjes. En gezamenlijk lappen we alle voorschriften aan de laars en geven op dit overtuigende document een uitzet mee voor die tobbers. Alles is al ingeladen, als de pastoor opeens terug komt rennen. „We hebben wat vergeten,” zegt hij met een ernstig ge-

Zij heeft haar pop kunnen redden. Maar de blik uit de ogen en de nerveuze trek om de mond getuigen nog van de doorleefde verschrikking. Een uit velen....

Die broek is niet te groot en niet te klein. Nu ook even de jas passen en dan is deze boer voorlopig geholpen!

zicht. Ik verklaar, dat 't wel niet veel zal zijn. „Veel is 't niet,” zegt hij, „maar 't is belangrijk. Ik heb geen haarlinten voor de meisjes.” Ik krijg een klap op de schouder en lachend loopt hij weg.

Hij lacht zo aanstekelijk, dat de bedrukte gezichten der wachtenden zich ontspannen, dat die verstijfde gezichten, grauw van moeheid, bleek van ellende, langzaam, langzaam in een glimlach glijden.

„Ach ja,” zegt een wijs, oud mannetje, „mee trane is ter nog nooit ene geholpen gewest!”

En opeens ontdek ik iets, dat ik al vanaf 't begin heb gezien: die 't hardst werken hebben opgewekte gezichten. Ze weten, dat ze doen wat hun hart hun ingeeft: helpen, en niet piekeren.

Deze dag en alle komende dagen, daar in mijn school en overal in het land, zal het wel zo zijn: wie doet wat zijn hand te doen vindt, heeft geen tijd om moe, hongerig of treurig te zijn. En is dat niet wat men moed kan noemen?

Edm. Nicolas

**Wij werden
sterk herinnerd
aan de dagen
onzer bevrijding**

OORLOG TEGEN HET

Acht jaar nadat de geallieerden ons land bevrijdden van de bezetter, zijn zij teruggekeerd om ons te helpen in de strijd tegen een andere vijand, het water. Wat de Amerikanen betreft, dezen hebben die strijd opgevat als een echte oorlog. Met vier- tot vijfduizend man en met groot materieel zijn zij van Duitsland naar Nederland gekomen om in de overstromde gebieden te redden wat er nog te redden was. Zij deden het werk, dat zij vrijwillig op zich genomen hadden, snel en doelmatig, overeenkomstig hun aard. Op Goeree-Overflakke hebben zij de bevolking van Nieuwe Tonge bevrijd. Met helicopters hebben zij er de mensen „weggeplukt” van het eiland. Ze hebben ze van de daken en uit de bomen gehaald om ze naar veilige oorden te brengen. En telkens keerden zij terug op een paar vierkante meter droge grond om er weer andere mensen te halen als gold het een regelmatige busverbinding. Elders werkten zij met dukws, amphibievoertuigen, waarmede zij vele honderden mensen gered of geëvacueerd hebben. Zij legden telefoonverbindingen aan, sloegen pompen voor de

drinkwatervoorziening, kortom, ze deden alles wat gedaan moest worden.

We hebben een bezoek gebracht aan een gebied, waar Amerikaanse hulpstroepen opereerden, en we hebben met enkele officieren en manschappen gesproken, mannen in werkkleding, met bont gevoerde petten op en grote, zware schoenen aan. Onder hen troffen wij een dokter uit New York, die zijn praktijk heeft moeten onderbreken voor de militaire dienst; een neger, een dokwerker uit Californië, die nog bij Nijmegen gevochten heeft en toen maar in dienst gebleven is; een blonde jongen uit het Midden-Westen, die blij zal zijn, als hij weer naar huis kan, maar die van zijn dienstdtijd in Europa nog wat tracht op te steken. Wij hebben Amerikanen ontmoet, die in hun vrije ogenblikken klompen kochten en Goudse pijpen om naar huis te sturen, nadat zij honderden Nederlandse mensenlevens gered hadden.

Voor het zuidelijk deel van Nederland hadden de Amerikanen hun hoofdkwartier gevestigd in de Kloosterkazerne te Breda. Nauwelijks had de commandant er zijn intrek genomen of soldaten spijkerden er een groot bord boven de deur „Headquarters”,

hoofdkwartier. Het was alsof ze een hele rijdende stad hadden meegebracht. Ze legden eigen telefoonleidingen aan en zij beschikten zelfs over een eigen telex-apparaat. Op het exercitieterrein van de kazerne hadden zij een hospitaal ingericht, waaraan vijf doktoren en zes zusters verbonden waren. Verder stonden er op het terrein een verplaatsbaar radiozendstation, een rijdende ijswinkel, een snackbar, een paar koelwagens en voorts talrijke vrachtauto's, boten op onderstukken, draglines, dukws, jeeps enzovoort. Majoor Patterson, die hier het bevel voerde, had zijn stafkaarten op de muur geprikt. Koeriers reden af en aan. Er heerste een bedrijvigheid, die ons sterk aan de oorlogsdagen deed denken.

De amphibievoertuigen van dit legeronderdeel van de Amerikanen waren gestationeerd te Steenberg, waar een kapitein tot over zijn enkels in de modder rustig zijn bevelen gaf, alsof hij dagelijks in een overstroomd gebied werkte.

We wilden naar Schouwen en Duiveland, waar de Amerikanen met hun dukws werkten. We konden meerijden met een Engels konvooi van zoek-

Twee Amerikaanse amphibiewagens op weg naar Schouwen en Duiveland om evacués te halen. De enige weg naar het eiland is ondergelopen.

lichten van de Royal Artillery, dat naar Zierikzee zou gaan. Terwijl de hagel door de kieren van het zeil naar binnen drong, reden we langs gebieden, waar het water begon te zakken. De raamkozijnen van de huizen kwamen al weer boven het water uit en hier en daar zagen wij een vrouw, die met een roeiboot naar haar huis was overgestoken en met lieslaarzen aan naar binnen waadde om een beetje orde te gaan scheppen in de chaos. Langs de dijken lagen toen nog cadavers van koeien, kalveren en varkens, die men uit het water had opgevisst. Plotseling klonk boven ons hoofd een heftig lawaai van een dalend vliegtuig. Een Dakota van de K.L.M. vloog laag over de weg en uit het vliegtuig wierp men, enige honderden meters voor onze auto's uit, zakken naar beneden. De Engelse soldaten verzamelden de zakken en namen ze mee naar Sint-Philipsland. Ze bevatten rubberlaarzen. Deze zijn na eten en drinken misschien wel het meest nodig in een land van klei, dat overstroomd is. Bij

Twee verpleegsters van het Amerikaanse leger, de captains Elizabeth Sedor uit Swedeland Penna en Irro Stephanov uit Boston.

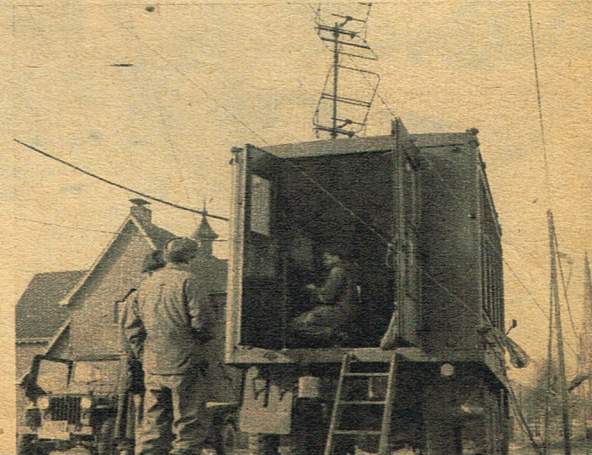

288

Majoor Patterson (midden) voor zijn stafkaarten op het hoofdkwartier te Breda.

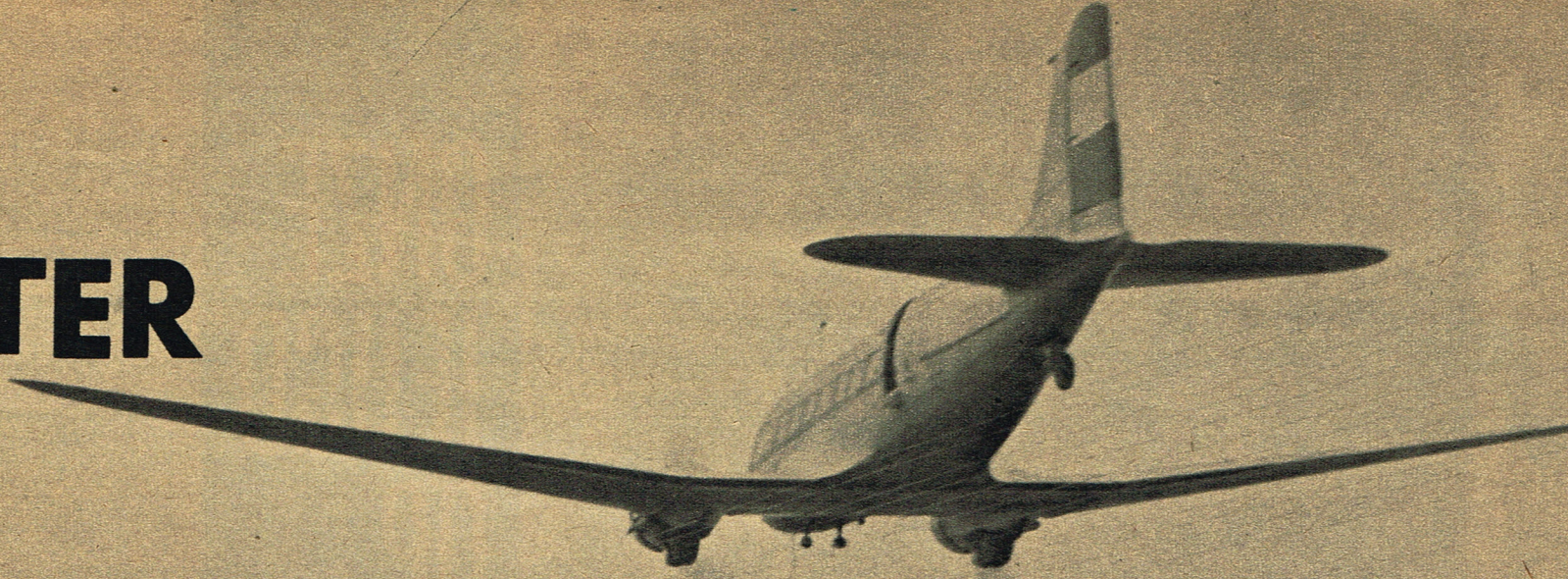

Dadelijk na hun aankomst te Breda begonnen de Amerikanen met het opstellen van een radio-zendinstallatie.

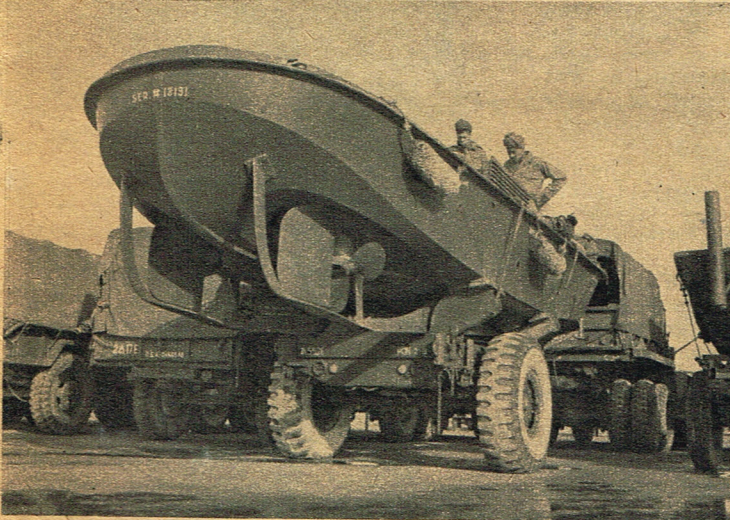
WATER

de watertoren van Sint-Philipsland kon de karavaan niet verder. Er stond vijftig centimeter water op de weg en als de vrachtwagens zouden doorrijden, zou er water in hun uitlaatpijp komen. Het was donker, toen wij huiswaarts keerden. Boven onze hoofden vervoerden helioppers mensen, evacués van Schouwen.

De „dropping” van zakken met rubberlaarzen op de weg naar Sint-Philipsland uit een K.L.M.-toestel. Op de foto kan men duidelijk de geopende deur zien, waaruit de zakken werden geworpen.

Lang nadat de dijken weer hersteld zijn, als het koren weer rijpt op de landen, die nu zijn ondergelopen, zullen de mensen van de eilanden nog met ontroering terugdenken aan die jongens met hun bontpetten, die hen hebben weggehaald uit de kou en de ellende en aan wie zovelen hun leven te danken hebben.
K.

← Een van de boten, waarvan de Amerikanen er vele hadden meegebracht. Deze boten kunnen op onderstellen worden gelegd en gemakkelijk te water worden gelaten. In de boot twee negersoldaten uit Ohio.

← Engelse soldaten verzamelen de uit het vliegtuig geworpen zakken.

→ Een dukw-driver uit Chicago, een van de talrijke Amerikaanse soldaten, aan wie vele Nederlanders hun leven te danken hebben.

ONZE JEUGD OP HAAR BEST

Een groot deel van de jeugd streed met de spade. Het overstromde gebied had honderduizenden zakken zand nodig. Het zand moest worden geschept, in zakken gedaan en klaargelegd voor de vrachtauto, die de zakken zou komen halen. Dit werk in de achterhoede was onmisbaar voor de strijd in de voorhoede.

zettend en dieptreffend verlies moest registreren van honderden dierbare mensenlevens, van duizenden stuks kostbaar vee, van tienduizenden hectaren weelderige, leven schenkende en leven behoudende grond, die nu ineens op zo bittere wijze rente en aflossing vroeg voor hetgeen hij aan rijkdom had geschonken.

O neen, zij streed niet alléén, deze jeugd. Zij streed schouder aan schouder met onverschrokken en onbaatzuchtige mannen en vrouwen op rijpere leeftijd, die in de blinde, wanhopige strijd om het behoud van wat behouden kon worden álles vergaten: hun eigen werk, hun gezin, sommigen hun jaren. Maar dit neemt niet weg, dat met name de jeugd zich in deze afschuwelijke wedstrijd van haar beste, haar allerbeste zijde heeft laten zien. En een hoofdrol heeft gespeeld. Zoals ze daar stond, geüniformd of niet, vechtend om het behoud van een slijkerig stuk grond; zoals ze in wankelende bootjes en vletten tegen het geweld van de woeste stroming naar de mensen-in-nood worstelde; zoals ze tot de hals door ijskoud water liep om geïsoleerde en verkleumde slachtoffers aan de dood te ontrukken; maar ook zoals ze paraat was in de lucht, op botters, schokkers en slepers, op de evacuatie- en uitdeelposten en niet het minst in die eindeloze reeks voortuigen, die bumper aan bumper alle wegen naar en van het noodgebied vulden dag en nacht, om nieuw materiaal en nieuwe voorraden aan te

Het is nog altijd niet gemakkelijk over zo iets als sport te schrijven. Bij alles wat men denkt of doet en bij alles wat men zich wenst of voorstelt, overheerst nog steeds de verschrikkelijke herinnering aan die strijd op leven en dood in de grauwe, kolkende watervlakte, welke het kil en jammerlijk graf is geworden van zoveel honderden onzer beste en energiekste landgenoten. Wat betekenen daarnaast en nog lang daarna sport en sportprestaties? Niets immers! Zeker, ook op de avond van de eerste dag wisten wij, dat dit een nationale ramp was van grote omvang; maar ieder heeft zijn taak en opdracht en zo verzonden wij onze bijdrage over de voor Nederland zo gunstig verlopen Europese schaatskampioenschappen te Hamar. Dat de toon daarvan ondanks die successen niet jubelend kon zijn, laat zich begrijpen; daarvoor was de omvang van het nationale leed toen al te groot. Maar die bijdrage zou waarschijnlijk nooit zijn verzonden — ondanks het plichtsbef, dat ons aan een bepaalde sector van het maatschappelijk leven bindt en daar van ons eist, dat we onze taak onder alle omstandigheden blijven vervullen — wanneer het volle besef

omtrent de omvang van deze rouw en diepe verslagenheid brengende catastrofe toen al tot ons allen was doorgedrongen. Was dat werkelijk op die eerste dag al gebeurd, hadden we toen al over de volledige cijfers kunnen beschikken, dan zouden ook die tien of twaalf voetbalwedstrijden niet zijn gespeeld, dan zou er die korfbalwedstrijd niet zijn geweest, geen tafeltennis en geen bridgecompetitie. Wat betekende immers sport tegenover deze alles uit haar voegen rukkende, alles overtreffende ramp?

Neen, de Nederlandse jeugd hoorde die dag niet op het sportveld thuis. Haar wachtte een ander slagveld en op dat slagveld de verbitterdste vijand en de verraderlijkste vriend, die we ooit hebben gehad. En zij was er, de jeugd; zij was er op haar best, spontaan opgekomen met spade en zandzakken, zonder aanschrijving en zonder oproep. Die dag had ze geen publiek nodig om haar tot grote daden te inspireren. Ze streed zonder opzien, ze gaf zich met al haar jonge kracht; ze waagde, ze won en ze verloor. Maar ze streed dapper verder, onverpoosd en onversaagd, op een paar vierkante meter glibberige grond, die behouden moest blijven; op een drabbige dijk, die daar eigenlijk lag als een nutteloos, ja belachelijk ding tussen een kolkende stroom en een toch al ondergelopen stuk land, maar die behouden moest blijven om erger rampen te voorkomen. En die — helaas — toch zo dikwijls bezweek.

Het was de tweede keer, dat deze jonge generatie een strijd voerde op leven en dood met een overweldigend sterke en meedogenloze tegenstander. Het was de tweede maal, dat zij die slag verloor. Dat zij althans het ont-

Een boot met jeugdige redders heeft een huis bereikt, waarvan een hoek door het geweld van het water is weggeslagen. Zij wenken een vliegtuig, dat boven deze plek passeert.

voeren, en terug om nieuwe uitge-wekenen ver weg van die oorden der verschrikking te brengen.

Doornat waren de kleren van hen, die steeds bijna zonder ophouden, over en door het water naar de slachtoffers snelden; verkleumd de voeten, die in de modder van een bedreigde dijk sopten, de handen, die de spade omklemden. En in de onmetelijke colonnes, af en aan, af en aan, trilden de vingers van de vermoeide chauffeurs op het stuurrad en brandden in hun ogen de slaap en de kwelling van het turen in de nacht en in de lichtbundels van de talloze tegenliggers.... de colonne die alweer terugkeerde.

Er zal geen dag komen in de tijd, dat vrede en rust en geborgenheid weer heersen en tienduizenden weer de stadia bevolken om onze sportieve jeugd toe te juichen, waarop het optreden van die jeugd zóveel respect en bewondering en geruststelling zal afdwingen als in die dagen van rampspoed. Wie wel eens aan haar heeft getwijfeld, haar vervlakt en verdwaasd heeft genoemd, haar heeft getaxeerd op bebop en fel gekleurde branieheden, die moet toch voldoening en bemoediging hebben geput uit deze grootse manifestatie van moed, doorzettingskracht en offerbereidheid. Helaas, er moest zich een ramp voltrekken om deze grootse manifestatie uit te lokken. Maar bij alle ellende en bij alle rouw om die honderden verloren levens, verloren grond en verloren bezit is het een troostbrengende gedachte, dat deze jeugd haar droeve kans niet heeft gemist.

J. C.

Een stuk van de dijk is opgehoogd met zakken zand. Daarlangs brengen jonge kerels onder leiding van iemand uit de omgeving nieuwe zakken aan. Het is het enige wapen, dat in de ure des gevaars kans biedt de dijk voor doorbraak te behoeden.

„...Zoals ze in wankele bootjes en vletten tegen het geweld van de stroming naar de mensen-in-nood worstelde...“ Van een smalle strook dijk, bezaaid met gebroken huisraad, balken en planken en waartegen de cadavers van koeien zijn aangespoeld, worden enige slachtoffers van de overstroming naar een veiliger oord weggevoerd.

Bij de reddingspogingen is wel duidelijk gebleken, dat hefschroefvliegtuigen in zulke omstandigheden onmisbaar zijn. Onvermoeid kruisten de piloten in alle richtingen over de uitgestrekte watervlakten. Mede aan hun volharding is het te danken geweest, dat vele honderden slachtoffers, die door geen ander vervoermiddel waren te bereiken, gered konden worden. Op de foto: een heli-copter tracht te landen op een stuk droge dijk in Sommelsdijk op Goeree-Overflakkee.

Een Engelse dukw passeerde op weg naar Nieuwe Tonge een omgekantelde tractor met aanhangwagen. De bestuurder was met een lading zakken zand op weg naar een gat in een van de zwaar gehavende dijken van Goeree-Overflakkee. Toen tractor en wagen te veel op de berm van de weg kwamen, kantelden ze; de bestuurder kwam onder de tractor terecht en verdronk helaas.

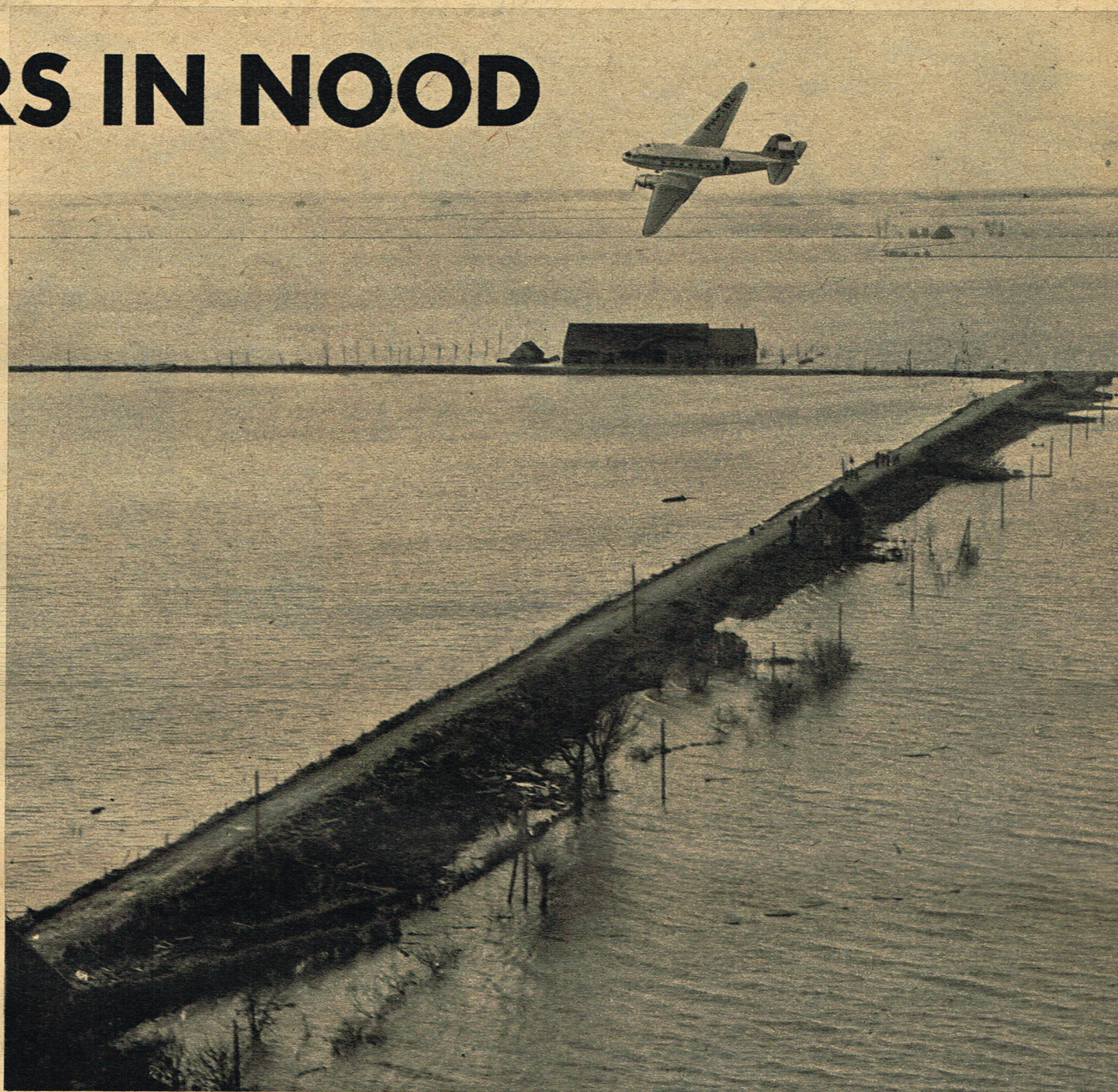
REDDERS IN NOOD

"Zitten in dukw-duk w stuk"

Wanhopig zwaaiend met zijn armen komt er in het donker iemand op onze dukw toe. In het licht van de koplampen zien wij, dat het een boer is, die tot zijn middel in het water loopt. De man wil ons duidelijk maken, dat wij met de dukw in zijn richting moeten koersen. Onmiddellijk slingert de Engelse chauffeur het stuurwiel om en duikt onverhoeds met het zware vaartuig van de weg af het water in. „Er staan in mijn schuur nog twintig koeien in het water en het scheelt niet veel meer of ze verzuipen allemaal,” schreeuwt de boer, in de hoop, dat wij wel in staat zullen zijn dit vee uit de ondergelopen stal te bevrijden.

Maar het is al aardedonker op het onherbergzame Flakkee en er is geen denken aan, dat wij met de dukw tot de koeien kunnen doordringen. Omdat wij als tolk aan de bemanning van de Engelse dukw zijn toegevoegd, vertellen we aan de luitenant, die het commando voert, dat al het vee van de boer in nood verkeert. De luitenant bespreekt de situatie met zijn manschappen en vraagt ons om aan de boer te zeggen, dat onze dukw morgen zo vroeg mogelijk zal terugkomen om de twintig koeien te halen.

En wij komen terug, de volgende morgen. Opnieuw duikt de dukw in het ondiepe water. De boerderij ligt op een kilometer afstand van de dijk en op goed geluk af varen wij door de verraderlijke, onafzienbare plas. Niemand van ons weet of er op onze route niet ergens een betonnen damhek onder het bruingele water verscholen staat. Soms rijdt de dukw met de wielen op het land, een andere keer, als we door een diepe sloot gaan, slaan we met een smak voorover. Het gaat goed, tot we plotseling een harde klap horen. We hebben waarschijnlijk een paal geraakt. De dukw is lek gestoten en maakt veel water! Het vaartuig zinkt midden in een polder. Overal om ons heen is ondergelopen land en de dichtstbijzijnde dijk kunnen we onmogelijk bereiken.

Vogels van diverse pluimage cirkelden boven de ondergelopen polders om mensen, die nog in nood verkeerden, op te sporen en in veiligheid te brengen. Tussen Nederlandse en buitenlandse militaire toestellen vlogen ook Dakota's van de K.L.M. over het rampgebied.

In de vroege morgenuren heerst er alom nog rust, de beklemmende stilte van een verdronken land. Het water kabbelt vredig over de verwoesting en de ellende, die het heeft teweeg-

gebracht. De onheilspellende vloedgolf is in de polders tot rust gekomen; het water schijnt voldaan te zijn, omdat het heeft gezegevierd over de dijken, de wakers en de slapers.

Er stroomt steeds meer water in onze dukw. Langzaam begint het vaartuig naar links over te hellen. We kruipen allemaal naar de hoge kant, omdat anders het ijskoude zeewater in onze laarzen loopt. We hebben helaas geen radio aan boord en onze enige hoop is, dat vliegtuigen of heli-copters ons zullen ontdekken. Maar één voor één zien we de heli-copters overvliegen. Een Engelse soldaat heeft zijn witte hemd uitgetrokken en knoopt dit vast aan een lange stok. Zodra we motorgeronk horen, zwaaien we met het hemd. Wellicht zien de vliegers de zinkende dukw aan voor het dak van een ondergelopen schuur. We zoeken het luchtruim af; het water stijgt in de dukw. De motor is ondergelopen, zodat we die niet meer kunnen laten draaien om ons nog een beetje te verwarmen. Het is ijsig koud.

Den Bommel op Goeree-Overflakkee werd pas in de stilte na de storm verrast door een dijkdoorbraak. De hoge golf, die door het gat bij de sluis naar binnen stortte, spleet het dorp volkomen in tweeën, zodat men niet meer van de ene kant van het plaatsje naar de andere kon komen. Het kolkende water ondergroef de fundamente van de huizen; een voor een stortten grote en kleine woningen als kaartenhuizen ineen. Ook aan de gehavende huizen op deze foto bleek enige tijd na de opname dit lot beschoren te zijn.

Met een zwemvest over zijn kleding is prins Bernhard onmiddellijk na zijn terugkeer uit Amerika de zwaarst getroffen gebieden gaan bezoeken. De prins landde met zijn vliegtuig op een weg in de omgeving van Dirksland en stapte daar over in een heli-copter. Te Sommelsdijk besprak Zijne Koninklijke Hoogheid de situatie met leden van het gemeentebestuur. Rechts van de prins zijn piloot, kapitein Gerben Sonderman.

Als het begint te sneeuwen, kunnen we de kust niet meer zien en kruipen onder de dikke soldatenjassen. Maar we zijn zo verkleumd, dat we niet meer warm kunnen worden. Opeens ziet een van ons door de jachtende sneeuwvlokken een vliegtuig in onze richting koersen. Het is een geel Harvardtoestel.

We zwaaien weer met de stok en met onze zakdoeken en het schijnt, dat de piloot ons heeft opgemerkt. Hij draait zijn kist in een steile bocht en vliegt recht op ons af. We hebben een seinlamp aan boord en proberen de vlieger in morsetekens duidelijk te maken, dat onze dukw zware averij heeft opgelopen. Een paar keer achter elkaar seinen wij de woorden: „Zitten in dukw — dukw stuk.” De Harvard draait een paar maal om ons heen en zet dan plotseling koers naar het noorden. Zou de piloot ons gezien hebben? Zou hij begrepen heb-

ben, wat wij seinden? De seinlamp is maar zwak en het is erg donker weer. We wachten in spanning. Na een half uur horen we weer motorgeronk; het is het zware gebrom van een Harvard. De piloot „wuijft met zijn vleugels” om aan te geven, dat hij ons gezien heeft. Hij scheert vlak over ons heen en als hij uit de bocht terugkomt, zien wij de lampen in de linkervleugel flikkeren. De vlieger seint ons twee letters: „O.K.” Spoedig verdwijnt het toestel naar de horizon en laat ons achter in de hoop, dat nu heli-copters zullen komen om ons van boord te halen. Als de wind naar het oosten is gedraaid en de lucht wat is opgeklaard, zien we links en rechts van ons hetschroefvliegtuigen naderen. We zwaaien met alle witte doeken, die wij hebben, maar er is blijkbaar geen vlieger, die ons ziet.

Het is al middag; het wordt twee, drie, vier, vijf uur... De venijnige

Een grote heli-copter van het Amerikaanse leger landde op het droppingsveld te Sommelsdijk om er voedsel, medicamenten en dekens achter te laten. Dadelijk steeg het toestel weer op, thans om geïsoleerde slachtoffers te evacueren.

oostenwind doet ons steeds meer verstijven. Als de zon vóór het ondergaan nog even vanachter de laaghangende wolken te voorschijn komt,

zien we aan de kim een groot water-vliegtuig. Het blijkt een Deens Catalina-toestel te zijn en we zwaaien uit alle macht naar boven. Het is voor

Het opruimen van het verdrinken vee was voor de boeren een hard en smartelijk karwei. Op vele plaatsen namen de militairen dit werk van hen over. Wegens het gevaar voor een typhusepidemie moesten de kadavers zo snel mogelijk op boten worden geladen en weggevoerd. Op de foto: een somber beeld in de haven van Middelharnis. Naar schatting zijn er bijna dertigduizend koeien verdrinken, twintigduizend varkens, vijftienhonderd paarden, meer dan tweeduizend schapen en honderdduizend hoenders.

Terwijl een groot deel van de mannelijke bevolking op Goeree-Overflakkee achterbleef om een begin te maken met het herstellen van de dijken, werden vrouwen en kinderen naar veiliger streken overgebracht. Bewoners van het zwaar getroffen Oude Tonge gaan aan boord van een schip, dat hen via Middelharnis naar Rotterdam zal brengen.

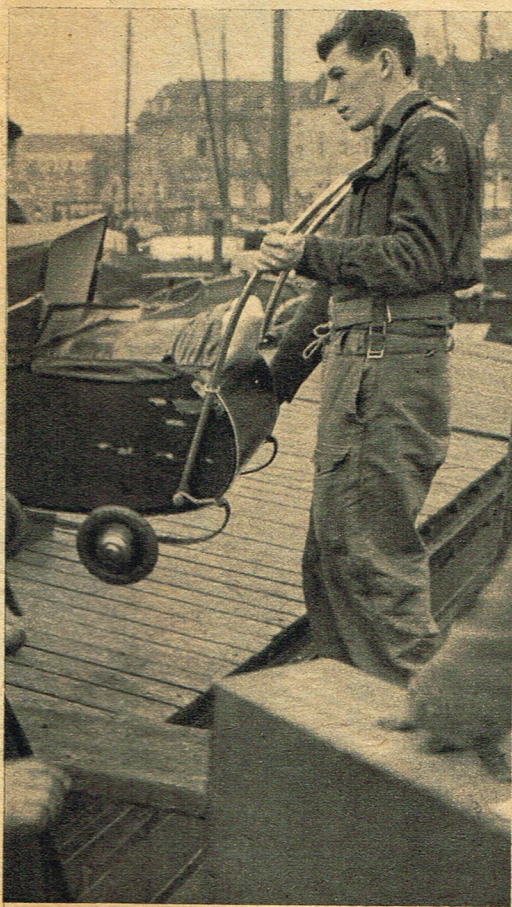

vandaag onze laatste kans. Wij kunnen de mannen achter in de geschuts-koepel zien zitten en krijgen weer nieuwe hoop. Zij hebben ons ontdekt! Het toestel is moeilijk wendbaar; in grote, wijde bochten cirkelt de vliegboot laag om ons heen. De seinlichten onder de vleugels knipperen aan en uit, maar het gaat zo vlug, dat we de tekens niet kunnen ontcijferen. Ook dit vliegtuig zet weer koers naar het noorden en in de schemering kunnen we het niet lang volgen. Het begint donker te worden. Nu moet er snel hulp komen, anders zijn we gedoemd de hele nacht in de open en half gezonken dukw door te brengen.

Het loopt tegen zessen, als wij vlak bij ons roeiriemen in het water horen klotsen. Een grote roeiboot vaart langs; de mannen, die aan de riemen trekken, vertellen ons, dat zij zo juist van hun burgemeester opdracht hebben gekregen ons vóór de nacht in veiligheid te brengen. Verkleumd van de kou stappen we van de dukw over in de roeiboot. Het gaat onze Engelse makkers aan het hart, dat zij de dukw, waarmee zij uit Duitsland zijn gekomen, hier moeten achterlaten, zonder dat zij op deze dag mensen of dieren hebben kunnen redden. Het vaartuig ligt schuin overhellend in het water en rust waarschijnlijk op de bodem, want het zinkt niet dieper meer. We varen naar het plaatsje Stad aan 't Haringvliet, waar de burgemeester ons hartelijk in het gelukkig nog droge raadhuis ontvangt. Hij is blij, dat wij in veiligheid zijn, zo zegt hij. Wij voelen ons tussen die stoere eilanders in het raadhuis een beetje beschaamd. Ze kijken met een zeker ontzag naar ons, omdat wij zegge en schrijve één hele dag op het water hebben gezeten.

Terwijl wij niets verloren hebben, krijgen wij van deze mensen, die enorme schade hebben geleden, van alle kanten voedsel en droge kleren toegestopt. Wij voelen ons klein tegenover medemensen, onder wie er zijn, die zich drie dagen achtereenvolgens in een boom hebben vastgeklemd en tenslotte zó verstijfd waren, dat zij met takken en al moesten worden losgezaagd, toen de helicopters hen eindelijk uit hun lijden kwamen verlossen.

Slechts in zeer geringe mate hebben wij aan den lijve gevoeld, wat duizenden landgenoten in rampdagen hebben moeten doorstaan. Wij gingen uit om te redden.... en moesten zelf gered worden....

ALLE LUCHTFOTO'S IN DIT NUMMER ZIJN VAN AERO-PHOTO, NEDERLAND

Twee luchtfoto's die beide eenzelfde troosteloos beeld geven van wat eens vruchtbare grond op Goeree-Overflakkee was.

Het onstuimige element, dat zoveel verwoesting heeft aangericht, is tot rust gekomen; het water kabbelt vredig over het land dat het overweldigd heeft

1. Een klein evacueetje wordt op de landingsplaats bij Zierikzee door sterke handen uit de heli-copter getild. Nederlandse, Amerikaanse, Britse en Belgische piloten maakten honderden vluchten in dikwijls zeer slechte weersomstandigheden om mensen, die in nood verkeerden, te redden en later om evacueés zo snel mogelijk naar de haven-plaatsen te vervoeren.

2. Voordat ze gaan evacueren, brengen deze inwoners van Bruinisse in een sneeuwstorm hun laatste bezittingen in veiligheid op een hoger gelegen punt van het dorp.

3. Uit het dakraam van dit huis, waarvan alleen de muren bleven staan, hangt nog de noodvlag. Hier konden nog mensen gered worden, maar vele anderen verloren in Oos-terland het leven.

ER GEBEURDEN WONDEREN OP SCHOUWEN-DUIVELAND

Op hoog bevel moeten alle
binderen en niet werkenden wacueren
alle mensen moeten uit het
deel der gemeente wael water staet
De Burgemeester
Bruinisse

Zo maakte de burgemeester van Bruinisse de verplichte evacuatie van zijn gemeente bekend. Het „hoog bevel“ werd echter nog lange tijd door vele inwoners van het plaatsje genegeerd.

In het ruim van een boot vol evacués, bij het licht van een stallantaarn, schrijf ik dit. Het zit er op. Ik ga terug naar de vastewal, terug naar mijn veilige, droge huis, naar mijn vrouw en dochtertje. De mensen om mij heen gaan weg van hun natte, verwoeste huizen; sommigen laten hier een kind of een ander dierbaar familielid voorgoed achter. Het is stil in de boot. De mensen proberen te slapen.

Nu moet ik u dus vertellen, wat ik gezien heb op Schouwen-Duiveland. O, ik weet het, op het ogenblik, dat u dit onder ogen krijgt, hebt u al genoeg van de ramp gezien en gehoord. U weet het allemaal al, u wilt er niets meer over lezen. Het maakt u triest en ellendig telkens weer geconfronteerd te worden met al dat gruwelijke leed. Toch hoop ik, dat u even zult willen doorlezen, want ik wil proberen u iets te laten voelen van de vreemde

nier winst heeft opgeleverd en dat al dit lijden niet voor niets is geweest.

Ik weet niet, hoe ik het u zeggen moet en of u mij begrijpen zult, maar er is iets heel groots gebeurd in de dagen, die achter ons liggen. Duizenden en duizenden mensen werden tot het uiterste van hun krachten beproefd. Velen gingen ten onder, maar zij, die deze beproeving doorstonden, hebben mij iets geleerd, dat ik nooit meer zal kunnen vergeten. Het is het besef, dat wij allen een enorme kracht bezitten, een kracht, die veel groter is dan wij in het gewone leven ooit hebben kunnen vermoeden. Een kracht, die niets te maken heeft met lichamelijke sterkte, maar die in de meest letterlijke zin van het woord bovenmenselijk is, die ons door God geschonken wordt. Er zijn wonderen gebeurd in het rampgebied. Het onmogelijke werd plotseling mogelijk, ja, bijna vanzelfsprekend. Wij hebben geleerd, wat we kunnen volbrengen in een strijd van de mens terwille van zijn medemens. Het is onnoemelijk meer dan in een strijd van mens tegen mens. Want in de eerstgenoemde strijd staan we niet alleen. Dit in de praktijk ten volle te mogen ervaren maakt iemand tot een ander en beter mens. Er zijn daar op Schouwen-

HET ALLERZWAARST GETROFFEN GEBIED

stemming, waarin ik thans verkeer. Ik heb in de afgelopen dagen dingen gezien, die zo afschuwelijk waren, dat ik ze u niet kan en niet mag beschrijven. Ik heb zoveel hartverscheurend verdriet meegemaakt, dat ik er kapot van ben. En toch — toch geloof ik, dat dit alles mij en duizenden anderen op de een of andere ma-

Een Amerikaans hefschroefvliegtuig neemt in de polder bij Oosterland een geredde over van een vastgelopen dukw om de verkleumde en doornatte man zo snel mogelijk naar Zierikzee te kunnen vervoeren.

← De haven van Zierikzee lag in de eerste week na de ramp stampvol schepen uit alle delen van Nederland. Binnenvaartschepen, vissersboten, luxe-jachten, alles stoomde naar Zierikzee om hulp te verlenen bij de evacuatie van de bevolking en het aanvoeren van levensmiddelen en hulptroepen.

De molen van Serooskerke staat thans niet meer te midden van vruchtbare akkers, maar in het zacht golvende zeewater.

Duiveland vele mensen beter gemaakt. En dat is een voordeel voor een wereld vol haat en egoïsme.

Deze overpeinzing moest me even van het hart, voordat ik u vertellen ga wat ik op Schouwen-Duiveland heb gezien. Eigenlijk bestaat dit eiland niet meer. Er is een gat in de dijk bij Brouwershaven. Er is een gat in de dijk van de polder Nieuw-Bommenede. Er is een gat in de dijk ten westen van Sir-Jansland. Er is een gat in de dijk ten zuiden van Ouwerkerk. Er is een gat in de dijk bij de Scheldesluis. Er is een gat in de dijk van de Zuider-Nieuwlandpolder. Er is een gat in de dijk bij Zierikzee. Er is een gat in de dijk ten zuiden van Seroos-

kerke. Er is een gat in de dijk bij Burghsluis.

Het hele eiland is een door dijken omringd stuk zee geworden. Alleen in het westen bij Haamstede en in het midden zijn twee kleine plekken drooggebleven. Van Zierikzee uit kan men het binnenland slechts per dukw bereiken. Toen het reddingswerk was afgelopen, kon ik meegaan met een colonne dukws, die in de duisternis van de vroege morgen uit Zierikzee vertrok. De bestuurder van de dukw was een Duitser, naast hem zat een Nederlandse onderofficier en achter hem stond een Amerikaanse sergeant. Allen waren even moe; allen waren de laatste dagen voortdurend doornat

geweest. Zij waren de beste kameraden.

„Kijk,” zei de sergeant, toen we voorbij Nieuwerkerk voeren, „daar zitten nog mensen.” Hij wees op een enkel verlicht raam, in de bovenverdieping van een huis vlakbij de kerk. Het was een spookachtig gezicht, dat ene verlichte raam in het donkere, volkomen overstroomde dorp. Toen we dichterbij waren, ging plotseling ook dit laatste licht uit.

„Ze hebben ons horen aankomen en zijn bang, dat we hen weg willen halen,” zei de sergeant. „Zo zijn de mensen hier. We hebben boeren op de daken moeten laten zitten, omdat ze weigerden naar beneden te komen. Enfin, we hebben ons best gedaan.”

Hij stak een sigaret tussen zijn gesprongen en gezwollen lippen. Zijn handen waren rauw van het zeewater.

„Ik ben in Korea geweest,” vervolgde hij. „Maar wat ik hier heb gezien, is erger. Ik ben ook nog nooit zo koud en zo nat en zo moe geweest.

Gek, dat een mens dat allemaal kan doorstaan.”

De zon was opgekomen, toen we Oosterland bereikten. Hier waren vele mensen omgekomen. De laatste overlevenden waren de vorige dag geëvacueerd. Toch was het dorp niet uitgestorven. In de stallen was nog levend vee. Twee paarden stonden tot aan de buik in het water en hinkten zacht, toen we voorbij voeren. We konden de dieren niet helpen en misten ook de wapens om ze uit hun lijden te verlossen. Kippen zaten op takken van bomen ineengedoken te wachten tot hun laatste krachten verbruikt waren en zij in het water zouden vallen. Op een dak likte een kat aan het kadaver van een varken. Ergens jankte zacht een hond.

„Hier stond die man met twee kinderen op zijn schouders. Tot aan zijn borst stond hij in het water. Hij durfde zich niet te bewegen, omdat hij bang was in een sloot te lopen. Hoe lang hij daar gestaan had, wist hij niet meer, toen we hem eindelijk kwamen redden. Zijn vrouw had hij zien verdrinken. Maar zijn kinderen had hij behouden. Een mens kan heel wat doorstaan als het moet.” De sergeant kijkt peinzend over het water. „Denkt u, dat ze dit eiland ooit weer kunnen droog krijgen?”

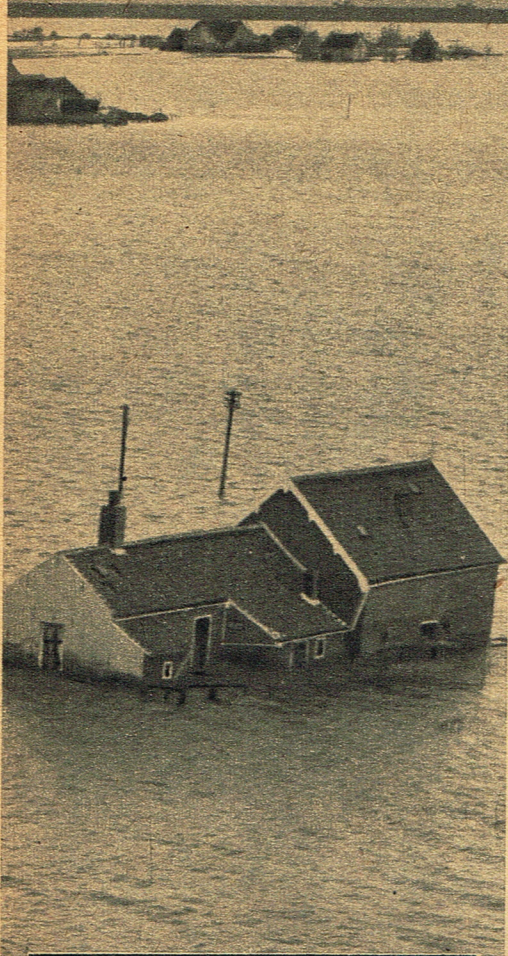
„Ja,” zei ik. „Mensen kunnen heel wat presteren als het noodzakelijk is.”

In de verte zweefde een helicopter. Hij stond roerloos in de lucht en langzaam zagen we een kabel omlaag zakken. Even later ging de kabel weer omhoog. Er hing een mens aan.

„Mooi werk,” zei de sergeant. „Ze

Op de dijk bij Zijpe staan drie kruisen, gemaakt van over elkaar gespijkerde planken. Hier rusten drie van de velen, die op Schouwen-Duiveland het leven hebben verloren.

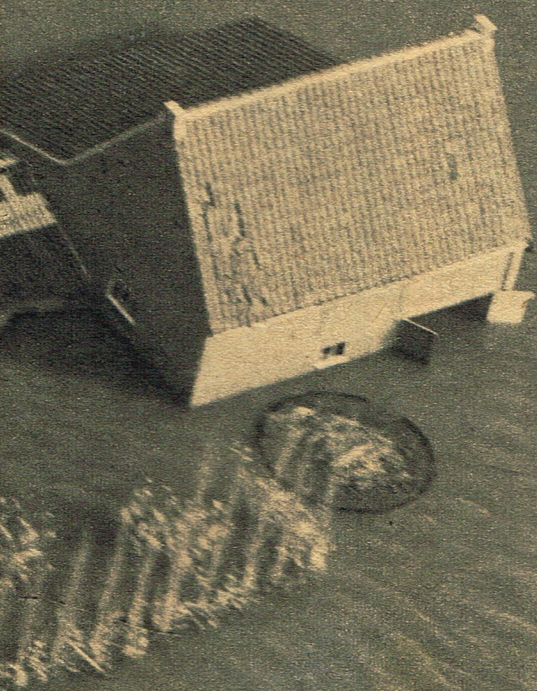
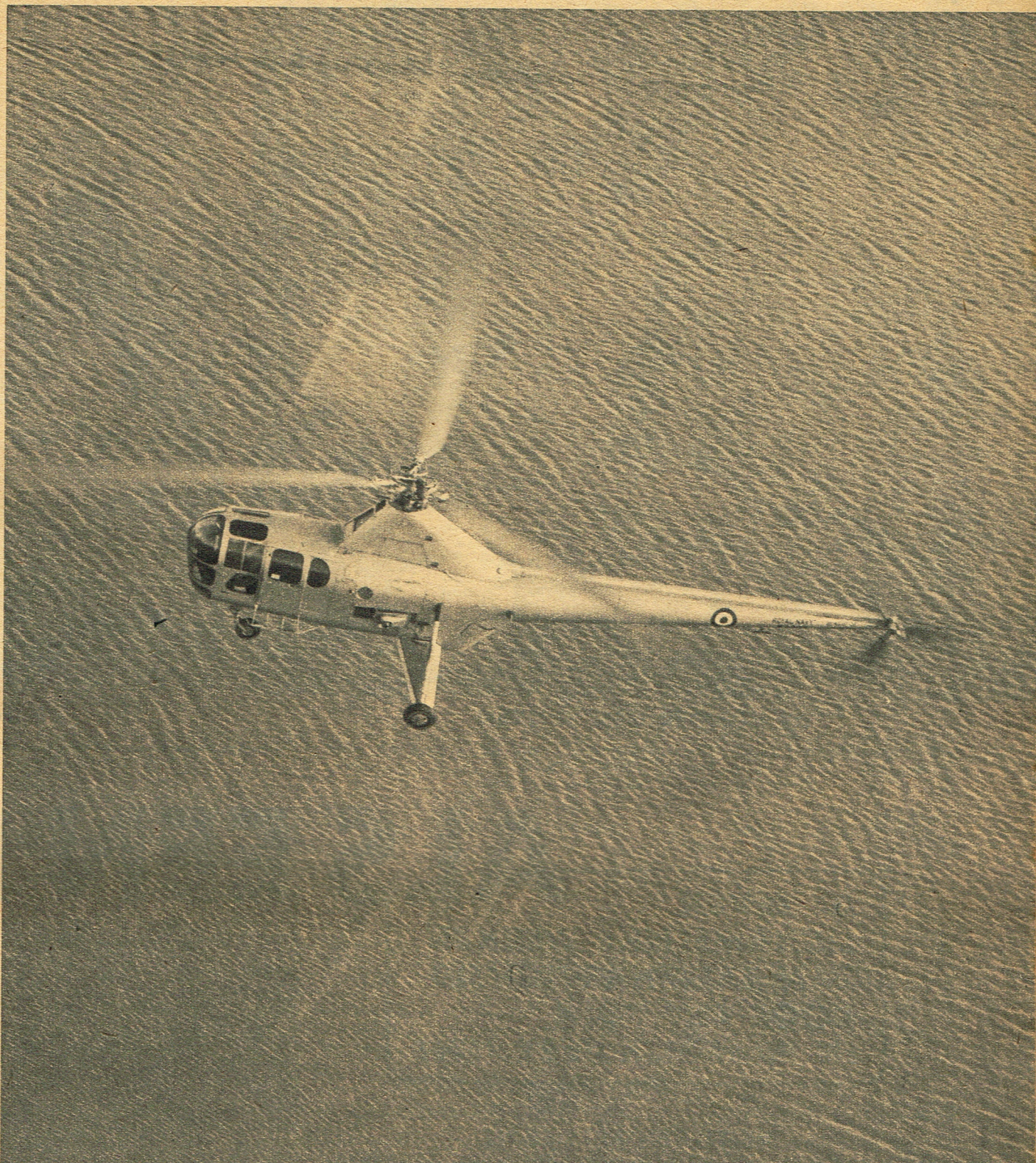
Oosterland staat er op de wegwijzer. Maar wat was Oosterland nog? Een verdronken dorp zonder mensen, maar met nog enig achtergelaten vee, dat de dood door hongersnood of verdrinking wachtte.

hebben er zo al honderden gered op plaatsen, waar niemand anders bij kon komen. Die piloten zijn doodop, maar ze gaan maar door."

Ja, ze gingen maar door, de piloten en de soldaten, de dokters en de verpleegsters, de kantoor meisjes uit Amsterdam en de studenten uit Delft, de vissers uit Urk en de vrachtrijders uit Utrecht, de scholieren van zeventien, achttien jaar en de arbeiders van ver in de vijftig. Ze ploeterden en sjouwden; ze werkten dag en nacht zonder te slapen, dikwijls ook zonder te eten. Ze waren verbaasd over hun eigen kracht, die geen grenzen scheen te hebben....

Ik zou u vertellen, wat ik op Schouwen-Duiveland heb gezien, en nu val ik weer terug in mijn overpeinzing van daarstraks. Vergeeft u het me maar. Ik ben moe. Wat ik op Schouwen-Duiveland heb gezien, zult u wel kunnen begrijpen. Ik geloof, dat het niet nodig is er veel over te schrijven. Maar er is op Schouwen-Duiveland méér gebeurd dan een ramp, die onnoemelijk veel leed veroorzaakte.

Ik hoop, dat u dat ook beseft en dat u het nooit vergeten zult.

DANK

aan de redders

Wij danken u, die na de onheilsnacht — toen onverhoeds met tomeloze kracht de zee besprong ons weerloos land — kwaamt aangesneld van alle kant om hulp te bieden in de nood, te ontrukken aan een gruwelijke dood de velen, door de vloed benard. Hun beë vond weerklink in uw hart, toen uit het water steeg de kreet van wanhoop en onmenselijk leed: „O redt ons, redt ons, wij vergaan!“ Gij kende uw plicht en hebt gedaan al, wat in uw vermogen lag, gij hebt gezwogen bij nacht en dag, de liefde gaf u moed en macht. Wij danken u, die redding bracht!

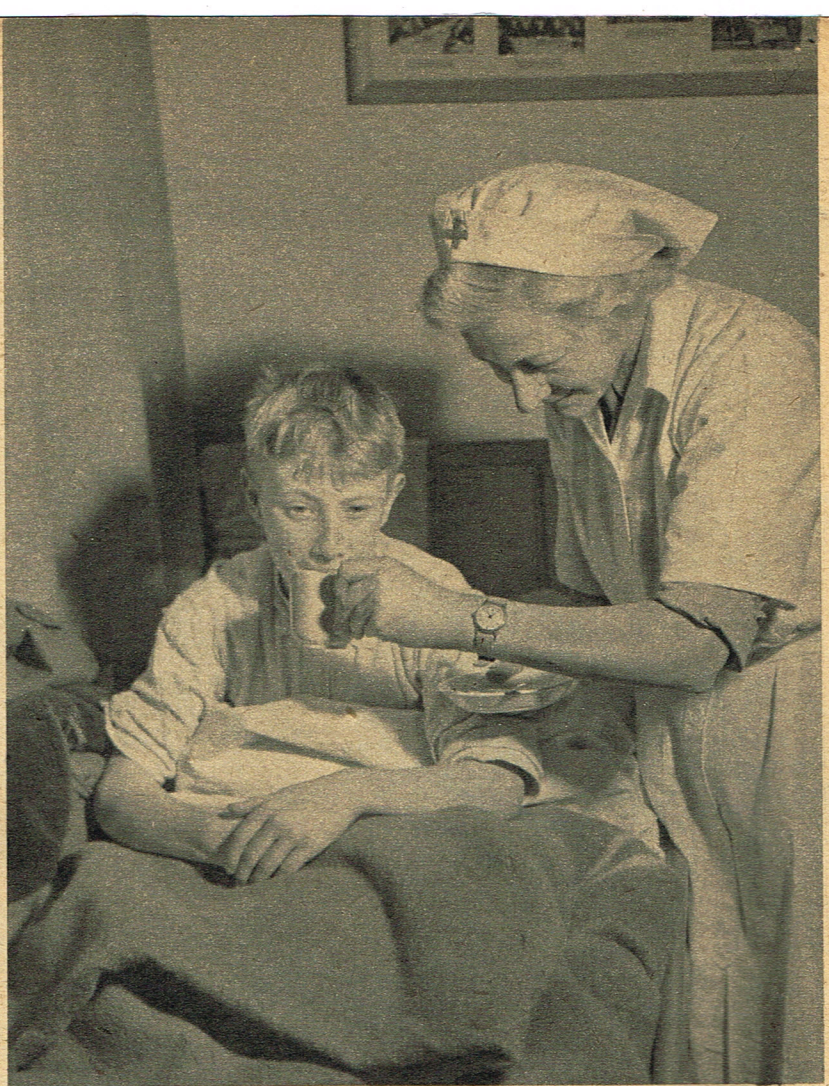
WILLEM TEN BERGE

FEBRUARI 1953

DE HONGERIGEN SPIJZEN

Vluchtelingen, wachtend op het voedsel, dat liefdevolle handen hun in overloed zullen brengen. Velen, die alles hadden verloren, kregen tranen in de ogen, toen zij mochten ervaren, hoe van alle kanten hulp werd geboden.

DE DORSTIGEN LAVEN

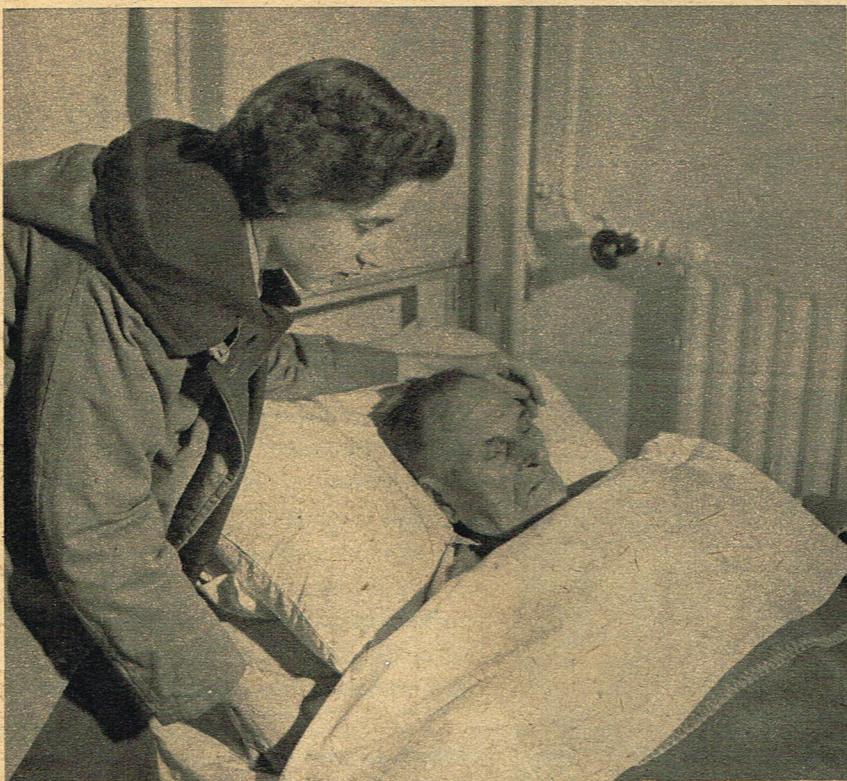
Een jongen, nog overstuur van de verschrikkingen, die zijn kinderoogen hebben gezien, krijgt van een verpleegster een kop warme soep te drinken.

**DE ZEVEN
LICHAMELIJKE WERKEN
VAN BARMHARTIGHEID
DOOR EEN VOLK
IN PRAKTIJK GEBRACHT**

ALS EEN KIND

DE ZIEKEN BEZOEKEN

Een helpster in een evacuatiecentrum bezoekt een zieke in het noodziekenhuis van Roosendaal. Twee mensen, die niets van elkaar weten en uit geheel verschillende milieus' afkomstig zijn, treffen elkaar hier, dank zij de naastenliefde.

DE NAAKTEN KLEDEN

Een soldaat van het Rode Kruis helpt een kleine peuter aan droge, warme kleren. Kinderen blijven kinderen: op het gezichtje, dat zoëven nog betrand was, is een lach gekomen.

Nederland is niet alleen het kind van de rekening geworden op het punt van de doorbraak van de dijken, maar het heeft ook als een kind het hoogste gebod gevolgd van de naastenliefde." Deze woorden sprak

koningin Juliana in haar ontroerende rede tot het Nederlandse volk. Zij had niet treffender kunnen weergeven, hoe een volk zich in de uren van de hoogste nood hervonden heeft. Allen, van iedere rang en stand, zijn bijge-

DE VREEMDELINGEN HERBERGEN

Zusters in Bergen op Zoom hebben zich over velen ontfermd, ook over dit jongetje uit Nieuw-Vossemeer, wiens vader na heldhaftig reddingswerk in zorgwekkende toestand in een ziekenhuis werd opgenomen.

sprongen om te helpen, waar te helpen viel. De een trok er op uit om mensen te redden, de ander vocht in stortregen en gierende wind om het behoud van een dijk, een derde ontfermde zich over een vluchteling. En wie niet metterdaad kon helpen, schonk met gulle hand in geld en goederen zijn steun. Als één man stond ons, volk pal tegen het aanstormende water en tegen de stortvloed van ellende. De mensen gaven wat zij missen konden en zelfs meer dan dat. Ongelofelijke hoeveelheden goederen en miljoenen aan geld werden ingezameld. Mannelijk

werd er gevochten tegen het water, maar in kinderlijke vrijgevigheid wierp ons volk een dijk op van barmhartigheid en naastenliefde tegen de springvloed van ellende, die duizenden landgenoten dreigde te overweldigen.

Met foto's hebben wij geïllustreerd, hoe Nederland tijdens de barre dagen van de watersnood de zeven lichamelijke werken van barmhartigheid heeft beoefend. Wij hadden een stroom van foto's om uit te kiezen, want de naastenliefde werd overal op een prachtige en hartverheffende wijze in praktijk gebracht.

GEVANGENEN VERLOSSEN

Velen waagden hun leven om mensen, die dagen lang te midden van het water gevangen hadden gezeten, in veiligheid te brengen. Onze foto laat zien, hoe bewoners van Noordwelle op Schouwen uit hun benarde positie worden bevrijd.

DODEN BEGRAVEN

Koortsachtig werd er gezocht naar degenen, die omgekomen waren, opdat zij nog een waardige laatste rustplaats zouden kunnen vinden. Hier wordt een der slachtoffers naar het kerkhof van Geervliet gedragen.

RAMP- JOURNAAL

DE vreselijke rampspoed, waardoor een uitgestrekt deel van ons land plotseling werd overrompeld, heeft wel heel duidelijk aangetoond, hoe machteloos de mens staat, wanneer de natuurkrachten zich met breidelooos geweld tegen hem keren. In enkele ogenblikken heeft het tot 'n zondvloed opgezweepte water dood en vernieling gebracht over tal van bloeiende gewesten. De aangerichte materiële schade zal ten slotte bij benadering kunnen worden vastgesteld, maar geen mens is in staat ook maar in de verste verte de omvang van het menselijk leed te beseffen, dat door deze onmetelijke natuur-ramp is teweeg gebracht.

Na de eerste ontzetting over het catastrofale gebeuren zijn wij, die op een afstand hebben meegeliefd met de ongelukkige slachtoffers, weer wat tot kalmte gekomen. Zoals de golven, die hoog opsloegen over de geteisterde gebieden, tot bedaren kwamen, heeft ook de opwindung, waarin wij de eerste dagen leefden, plaats gemaakt voor een rustiger aanvaarden van de onbeschrijflijke ellende, welke duizenden en duizenden van onze medeburgers heeft getroffen. Maar laten we niettemin beseffen, dat nu de verschrikkelijke onheilsdagen al weer enige tijd achter ons liggen, de talloze slachtoffers, die dierbaren en al hun bezittingen verloren, nog steeds gebukt gaan onder een gruwelijk leed. Naar hen moeten ons medelijden, ons gebed en onze liefdadigheid blijven uitgaan.

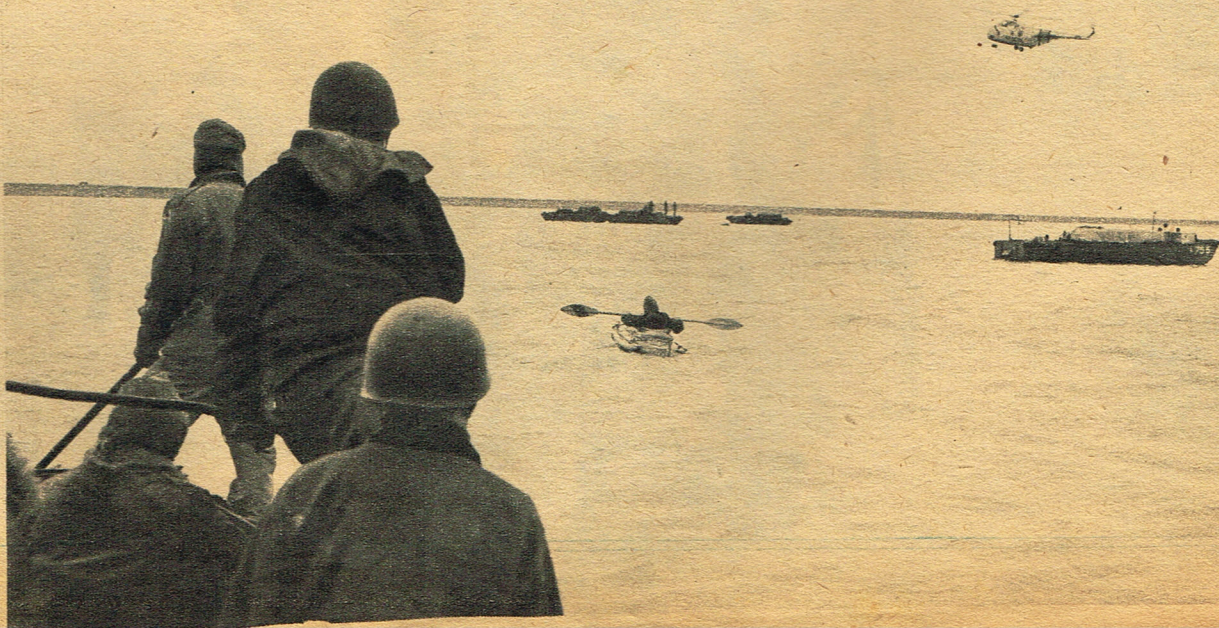
Om de herinnering aan de ramp in beelden vast te leggen zijn onze fotografen naar de getroffen gebieden getrokken. De foto's die zij hebben meegebracht, spreken alle dezelfde trieste taal. Wat zij echter niet kunnen verhalen, is het leed, dat er geleden is, en nog geleden wordt. En zij, die 't ergste hebben doorgemaakt, kunnen daarover ook niet meer spreken, omdat hun mond voor altijd is verstomd. Laten wij vooral hen in onze gebeden gedenken, die ofwel onverhoeds of na een lange, martelende angst op zulk een gruwelijke wijze uit het leven werden weggerukt.

Het tomeloos opgestuwde water kwam hier tot rust, maar aan de menselijke ellende is nog lang geen eind gekomen. Op de dijk, die het gehouden heeft, tekenen zich de donkere silhouetten af van vluchtelingen, die alles hebben moeten achterlaten. Een foto uit de omgeving van Klundert.

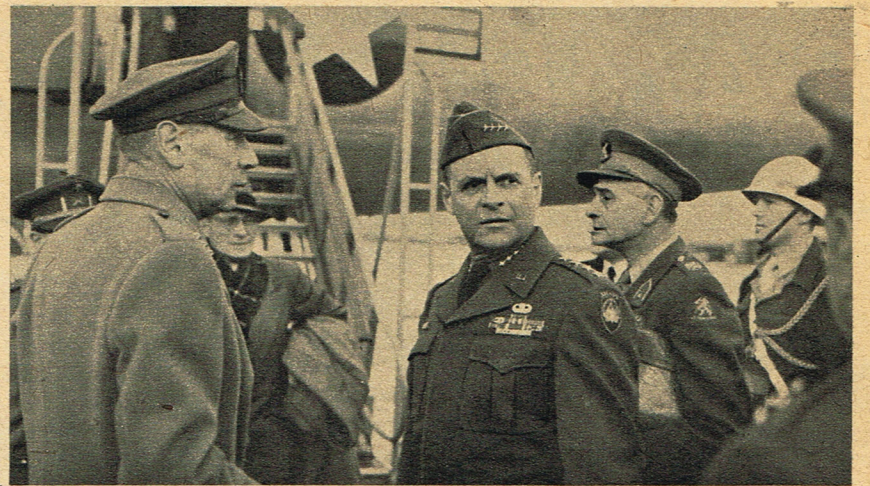
← Prins Bernhard heeft na zijn terugkomst uit de Verenigde Staten zijn dagen verdeeld tussen vluchten naar de overstromde eilanden en het presidieren van de vergaderingen van het Nationaal Rampenfonds. Op de foto: de Prins te Oude Tonge, in gesprek met enige inwoners, die de ramp hebben overleefd.

Grote en kleine vaartuigen varen langzaam over de watervlakten, speurend naar de stof-felijke resten van hen, die hun leven hebben verloren, en naar de kadavers van verdronken vee — een sombere taak. Deze opname werd gemaakt op Schouwen-Duiveland.

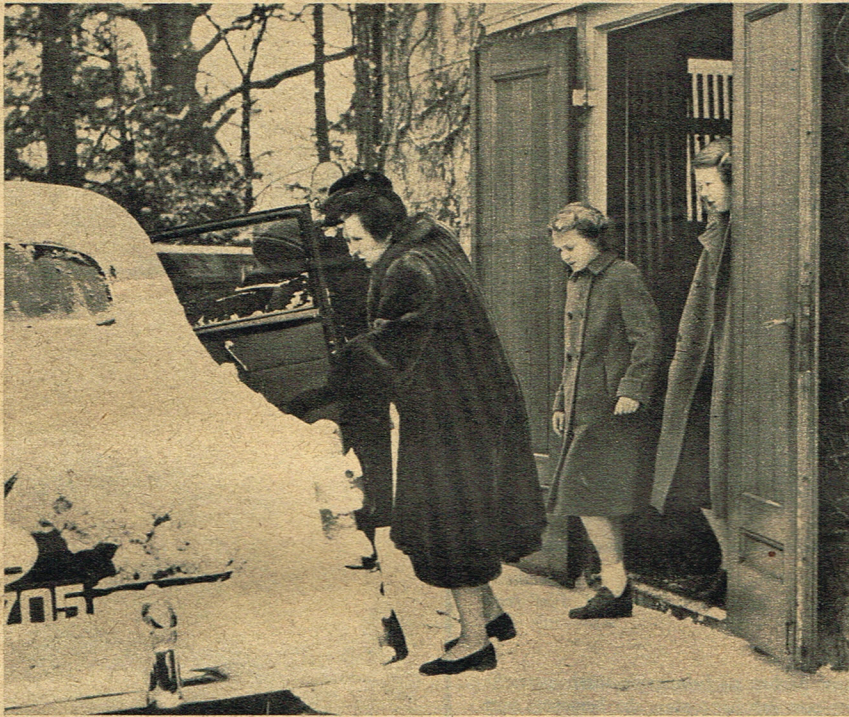

Koningin Juliana heeft, zoals ook haar koninklijke moeder, vele plaatsen van de getroffen gebieden en een aantal evacuatiecentra bezocht. Men ziet Hare Majesteit hier in gesprek met geëvacueerden te Utrecht.

Generaal Ridgway, de opperbevelhebber der geallieerde strijdkrachten in Europa, is naar Nederland gekomen en heeft zich bij een vlucht over de overstroomde gebieden overtuigd van de enorme omvang van de ramp. De aankomst van de generaal in gezelschap van enige andere hoge officieren op Schiphol.

Op de bid- en boetedag waren de kerken in Nederland overal vol. Het koninklijk gezin gaf het voorbeeld en woonde de dienst bij in de Nederlands-Hervormde kerk te Baarn. Een dikke laag sneeuw beest de hofauto.

De prinsessen Beatrix en Irene hebben een bezoek gebracht aan een aantal evacuatiecentra in de provincie Utrecht en er speelgoed uitgedeeld aan de kinderen om het kinderleed een weinig te verzachten.

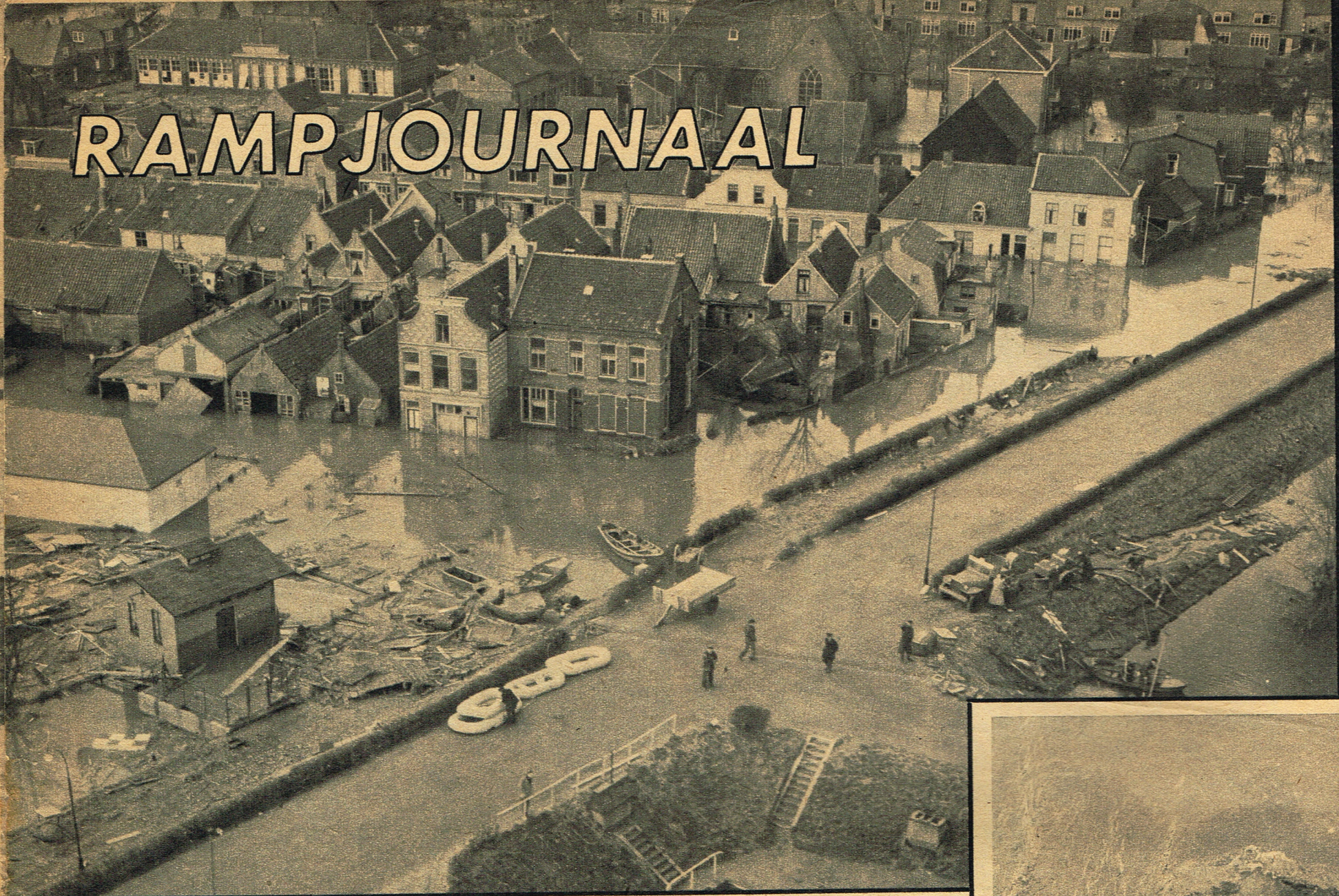
← Op een brancard, getorst door de schouders van enige sterke mannen, wordt een zieke uit 's-Graven-deel in veiligheid gebracht. Voor de zieken waren de rampdagen dubbel erg.

Een schuit op het droge, een auto in het water. . . . Zo moest men bij de hulp-verlening vaak te werk gaan. Het water is inmiddels belangrijk gezakt; op de dag van de ramp stond hier (Sint-Philipsland) de vloed tot aan de rand van de daken.

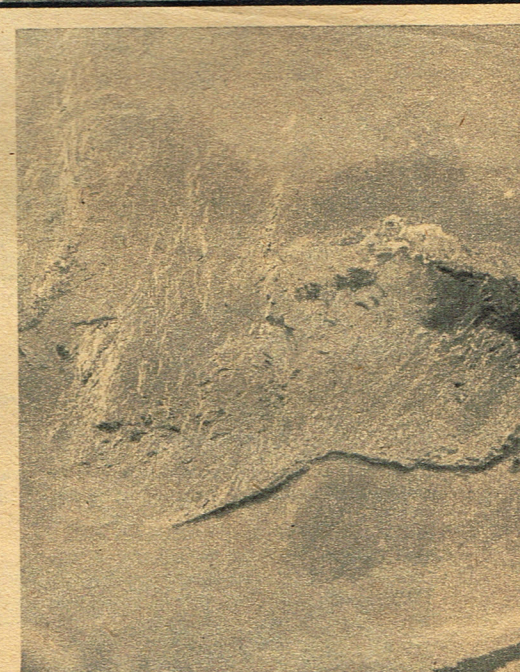
Onder hen, die bij hun heldhaftige pogingen om mensenlevens te redden hun eigen leven hebben verloren, behoren ook enige leden van onze strijdkrachten. Een foto van de begrafenis met militaire eer van de soldaat A. Swart uit Delft. Men denkt hier onwillekeurig aan het woord van Christus: Wie zijn leven verliest zal het winnen.

RAMP JOURNAAL

De rubberboten hebben hun dienst gedaan. Met behulp hiervan konden mensen, die geïsoleerd waren, droge en veilige grond bereiken. Nu worden de boten, die rond Brouwershaven werden uitgeworpen, verzameld en naar de plaats van herkomst teruggestuurd. Het reddingswerk is achter de rug, de herbouw gaat beginnen.

De hefschroefvliegtuigen hebben tweeduizend in nood verkerende mensen kunnen redden. Daarnaast hebben zij belangrijk werk verricht bij verkenningsvluchten boven het overstromde gebied. Onze luchtfotograaf maakte een opname van een helikopter, die bewoners van Sommelsdijk op Overflakkee naar veiliger oorden transporteerde.

Hoe lang zal dit paard hebben rondgezwommen, in de reeds zo uitgeput, dat het nauwelijks meer kans ziet haar simpelheid, doet ons beter beseffen, hoe mens en om het er levend af te brengen. En zove

Dit lijkt de tot werkelijkheid geworden fantasie van een schrijver, die bij voorkeur bizarre verhalen vertelt. Ogenscheinlijk is de foto een opname van een knus, echt Nederlands dorpje op een rustige Zondagmiddag. Maar dan ziet men ineens, hoe het water door ramen en deuren de huizen en gebouwen is binnengegolfd. De zee is tot rust gekomen, maar de mensen zijn verdwenen. Voor hoe lang? De foto werd gemaakt boven Ooltgensplaat op Overflakkee.

Fabrieksschoorstenen steken boven het water uit. Zij kunnen nu geen dienst doen. De bomen staan langs ondergelopen wegen. De Nederlanders zitten echter niet stil. De schoorstenen zullen weer roken en over de weg zal het verkeer opnieuw voortsnellen. Wanneer? Vóór de volgende winter, zeggen de deskundigen. Dan zal dus ook dit gedeelte van de Hoeksche Waard zijn vertrouwde uiterlijk herkennen hebben.

...od vechtend om het leven te behouden? Het dier is op boven water te tillen. Een dergelijke foto, in al die benauwende dagen en nachten hebben geworsteld hebben zich gewonnen moeten geven....

Nieuwe Tonge was helemaal ontruimd; men had alleen de koeien in het dorp achtergelaten. Een Brabantse soldaat, die in een van de straten echter nog twee paarden zag staan, wilde de dieren niet aan hun lot overlaten. Hij sprong op een van de dieren en trok het andere mee. De paarden moesten een paar kilometer door het soms hoge zeewater lopen voor zij eindelijk droge grond bereikten.

Als deze dijk mocht doorbreken, zouden de weinige droge polders, die op Goeree-Overflakkee te vinden zijn, ook nog onder water lopen. Daarom heeft men in Herkingen een dijkwacht ingesteld. Onafgebroken wisselen de mannelijke inwoners elkander af; wie moe wordt, kan op de stoel gaan zitten, die speciaal daarvoor op de dijkhelling is neergezet.

RAMPJOURNAAL

Zandzak na zandzak vult het gat in de dijk. Zoals de foto laat zien is het wegdek van deze dijk tussen Middelharnis en Ooltgensplaat voor een groot gedeelte weggezaakt. Het is noodzakelijk, dat de vrachtwagens zo ver mogelijk de dijk oprijden; dan kunnen de zakken in snel tempo gelost worden. Een nadeel is echter, dat de doorweekte dijken ook nog te lijden hebben onder het gewicht van de zware wagens.

Verskil van huidskleur en van nationaliteit telde niet! De piloot van een Amerikaanse heli-copter, een neger (rechts), in gesprek met een Nederlands verbindingsofficier op het landingsterrein te Den Bommel, Overflakkee. Aan de piloten van hefschroefvliegtuigen danken honderden mensen hun redding.

De stedeling kan moeilijk begrijpen, hoe het verlies van zijn vee de boer aan het hart gaat. Het vormt zijn levende have en waarborgt hem mede het bestaan. Het is erg zijn dieren verdronken te zien liggen; het is nog erger ze bij gebrek aan reddingsmogelijkheid te moeten achterlaten met de zekerheid, dat ze na korte of lange tijd zullen omkomen.

Een triest beeld. Evacue's worden met een boot naar hun nieuwe verblijfplaats overgebracht. Hoe weinig hebben zij kunnen meenemen en hoeveel hebben zij moeten achterlaten! Maar zij hebben althans het leven behouden en kunnen te zijner tijd opnieuw beginnen.

De watermassa's hebben een tekort aan water veroorzaakt. Het klinkt zonderling, maar het is toch zo. Want waar waterleiding bestond, is deze in vele gevallen vernield en waar men water uit de grond oppompte, staan de pompen nu onder water. Vandaar dat de aanvoer van drinkwater per schip en verder met behulp van tanks van het grootste belang is. Men ziet op de foto een wagen van de Amsterdamse waterleiding bij de distributie van water te Zuidland.

Op de nationale bid- en boetedag richtte onze Koningin zich in een radiotoespraak tot haar volk en de met ons meelevende wereld. „Zelfs onze superieur ontwikkelde techniek was machteloos de ramp op het kritieke moment af te wenden,” zo sprak Hare Majesteit. „Zij moest het opgeven tegenover wat ons lot moest zijn en dus toch nooit met mensenhand te keren is.” En de Koningin vervolgde: „Het raadsel van het waarom is alleen bekend aan Hem, die weet wanneer Hij elk van zijn kinderen tot Zich roept en die weet welke beproeving, welke krachtmeting wij kunnen verdragen; elk afzonderlijk en allen tezamen.”

De aanvoer van kleren, dekens, schoenen en vele andere artikelen uit talrijke delen van de wereld voor de slachtoffers van de overstromingsramp is soms zo groot geweest, dat men het op Schiphol niet kon verwerken. Deze foto toont een aantal zendingen, welke zijn binnengekomen bij het hulpcomité te New York. Miss Bryant, van afkomst een Nederlandse en stammende uit een gemeente in de nabijheid van het getroffen gebied, is druk bezig de artikelen te sorteren, waarna ze per vliegtuig worden verzonden.

Ook Saarlanders kwamen ons te hulp. Deze brandweerman uit Saarbrücken maakte zich zeer verdienstelijk door in Klundert de ondergelopen helders leeg te pompen.

Te midden van de sneeuw en in de vlijmende vrieskou rusten Franse soldaten, die aan de waterkeringen op Tholen werken, een ogenblik uit.

← De gaten moeten dicht. Op tientallen punten in het overstroomde gebied ploeteren dijkwerkers om de waterkeringen te versterken. Nooit zal Nederland de strijd tegen de zee gewonnen geven en alle overstroomde gebieden zullen heroverd worden. De ingenieur en de rijswerker, de aannemer en de polderjongen zijn allen van een en dezelfde wil bezield: de zee moet terug!

„Wie barmhartigheid beoefent, zal barmhartigheid ondervinden...” Nederland heeft altijd hulp geboden aan landen, die in nood verkeerden. Nu het zelf getroffen is, krijgt het op zijn beurt steun uit vele delen van de wereld. In geheel Frankrijk werden goederen en geld ingezameld. Speciale autobussen reden door Parijs om goederen in ontvangst te nemen en onmiddellijk naar het vliegveld Le Bourget te vervoeren. →

RAMPJOURNAAL

De bewoners van dit huis zijn hals over kop gevlucht. Hun woning staat op instorten, maar toch is er nog een brandweerman naar boven geklommen om eigendommen in veiligheid te brengen. Wanneer de vluchtelingen eens naar hun dorp terugkeren, zullen zij althans nog iets van hun bezittingen aantreffen.

Een paard klautert aan wal. Niemand heeft er zich tot nog toe om kunnen bekommeren, omdat allereerst de mensen in veiligheid gebracht moesten worden. Het dier heeft eindelijk droge grond gevonden.

HALSTEREN BEGRAAFT ZIJN DODEN

Inderhaast zijn uit het achterland scheepsladingen met lijkkasten aangevoerd. Nederlandse militairen helpen bij de verscheping. In Halsteren zullen er in het geheel tachtig nodig zijn.

Franse geniesoldaten hebben in de polders om Halsteren zojuist een dode gevonden. Rode-Kruismannen brengen het stoffelijk overschot naar de rouwkamer.

Hier zijn de verse graven van moeder en kind. Tot op het kerkhof zijn zij onafscheidelijk gebleven.

Op de kerkhoven van West-Brabant herhaalt zich iedere dag dit tafereel: een van de vele slachtoffers wordt ter ruste gelegd.

De klok van de Sint-Quirinusparochie klept klagend over de polders, waar rubberbootjes hun werk verrichten. De een na de ander naderen ze de weg, die schuin afloopt naar het water. Een draagbaar wordt opgetild, een deken haastig over een slachtoffer geworpen en weer wordt in het gemeentehuis een naam door-gestreep.

De doodgravers hebben het druk. Achter op het kerkhof heeft men al tachtig graven in gereedheid gebracht. Er staan latjes bij met oranje nummers. Graf één is bezet. Dan volgen een paar open plekken en op de nummers zes en zeven verheffen zich weer twee zandhoopjes. „Er moeten hier nog vier mensen tussen komen. Maar die zijn nog niet gevonden.” De doodgravers spitten door. De kuilen zijn niet diep; driekwart meter — dan stoot men al op water. . . .

De zandhoopjes spreken een eigen taal. Innig tegen een grote zandhoop aan ligt een heel kleine. „Moeder en kind,” verduidelijkt de doodgraver.

Vanmiddag worden de stoffelijke overschotten van drie slachtoffers bijgezet. Mijnheer pastoor verricht de beaarding. De drie doden zijn een oud vrouwtje, een jonge boerendochter en een man, die vanmorgen nog pas gevonden was.

Zand ploft met een dof geluid op de kisten en dan schaart de familie zich in een kring om de kuil. Halsteren betreurt tachtig doden. Deze drie meegerekend zijn er nu een twintigtal begraven. In de verte knettert een nijldige buitenboordmotor; Franse genietroepen vangen hun zoveelste speurtocht door de ondergelopen polder aan.

De pastoor bidt en de lange, blonde haren van een misdienaartje verwaaien in de wind. Een klein meisje bidt aan een rozenkrans en een vrouw veegt langs haar ogen.

Requiem aeternam dona eis, Domine. . . . Een zware truck davert door het dorp. De klok luidt. Et lux perpetua luceat eis. . . . De stoet trekt weg. In de open graven vallen heel zachtjes wat sneeuwlokken. *KL*

